

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

**ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

***Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΣΤΑ ΝΕΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΤΟΥ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ.***

***THE CREATIVE WRITING IN THE NEW PROGRAMS
OF KINDERGARTEN.***

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΜΙΧΑ ΜΑΡΙΑ ΑΣΗΜΙΝΑ

ΑΕΜ: 3754

**ΕΠΟΠΤΡΙΑ: ΒΑΚΑΛΗ Π. ANNA, Ε.ΔΙ.Π ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ
ΓΡΑΦΗΣ**

**Β΄ ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: ΚΩΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ
ΓΡΑΦΗΣ ΚΑΙ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ**

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2022

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	3
Περίληψη	4
Abstract	5
Κεφάλαιο 1 ^ο : Εισαγωγή	6
1.1. Δημιουργική Γραφή	6
1.2. Ιστορική αναδρομή των Προγραμμάτων Σπουδών (1962-2014)	7
Νέα Προγράμματα Σπουδών στο Νηπιαγωγείο (2014)	10
1.3. Ποια είναι τα νέα Προγράμματα του Νηπιαγωγείου	10
1.4. Το πρόγραμμα Σπουδών στη καθημερινή πρακτική	10
1.5. Δημιουργική & κριτική σκέψη	12
1.6. Προώθηση ανάπτυξης της σκέψης	13
1.7. Παιχνίδι & παραδείγματα	14
1.8. Εμπλοκή της Δημιουργικής Γραφής	17
Κεφάλαιο 2 ^ο : Νέα Προγράμματα Σπουδών στο Νηπιαγωγείο (2021)	21
Α Μέρος	21
2.1. Παιδί, Σώμα, Δημιουργία και Έκφραση	21
2.2. Αξιολόγηση	20
Β Μέρος	21
2.2.1. Προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη	21
2.2.2. Τέχνες	23
2.2.3. Εμπλοκή της Δημιουργικής Γραφής στα Νέα Προγράμματα Σπουδών (2021)	36
Κεφάλαιο 3 ^ο : Σύγκριση των δύο προγραμμάτων σπουδών	40
Βιβλιογραφικές Αναφορές	49

Ευχαριστίες

Για την ολοκλήρωση της παρούσας πτυχιακής εργασίας, η οποία αποτελεί καρπό συστηματικής προσπάθειας και δουλειάς, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την καθηγήτριά μου κα. Βακάλη Άννα για την εμπιστοσύνη που έδειξε στο πρόσωπό μου, αναλαμβάνοντας την επίβλεψη της πτυχιακής μου εργασίας, καθώς και τις καθοριστικές της υποδείξεις. Η συνεργασία μας ήταν άψογη, η καθοδήγηση που υπήρχε από πλευρά της ήταν ουσιαστική και η υποστήριξή της ήταν αμέριστη.

Τέλος, ευχαριστώ την οικογένειά μου για τη στήριξη και την κατανόηση που επέδειξε καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της πτυχιακής μου εργασίας. Συγκεκριμένα, τους αγαπημένους μου γονείς, Γιώργο και Σπυριδούλα, για όλες τις θυσίες που έκαναν και την απλόχερη βοήθεια που μου προσέφεραν για να πραγματοποιήσω τις σπουδές μου στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών Φλώρινας.

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία με θέμα «Δημιουργική Γραφή στα νέα Προγράμματα του Νηπιαγωγείου» παρουσιάζονται τα νέα προγράμματα που έχουν κατατεθεί στο Νηπιαγωγείο, καθώς και την εμπλοκή της Δημιουργικής γραφής. Η εργασία χωρίζεται σε τρία κεφάλαια, στα οποία περιγράφονται και αναφέρονται με αναλυτικό και διεξοδικό τρόπο η σημασία της Δημιουργικής Γραφής αλλά και τα καινοτόμα εκπαιδευτικά προγράμματα. Στο πρώτο κεφάλαιο, αναφέρονται, η έννοια της Δημιουργικής γραφής, η ιστορική αναδρομή των Προγραμμάτων Σπουδών και το Πρόγραμμα Σπουδών στο Νηπιαγωγείο (2014) καθώς και τις υποενότητες του που συνδέονται με τη Δημιουργική γραφή (το πρόγραμμα σπουδών στην καθημερινή πρακτική, δημιουργική και κριτική σκέψη, προώθηση ανάπτυξης της σκέψης, παιχνίδι και παραδείγματα), όπως επίσης και την αξιολόγηση του προγράμματος με τις μεθόδους και τα εργαλεία της.

Στη συνέχεια το δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζει το Πρόγραμμα Σπουδών στο Νηπιαγωγείο (2021). Το πρώτο μέρος του προγράμματος παρουσιάζει τη φυσιολογία του Νηπιαγωγείου, τις δράσεις του παιδιού, του σώματος, της δημιουργίας και της έκφρασης όπως επίσης και την αξιολόγησή του. Έπειτα γίνεται αναφορά στην προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών μέσα στα εκπαιδευτικά πλαίσια, τις τέχνες και την εμπλοκή της Δημιουργικής Γραφής με τα παραπάνω δεδομένα. Τέλος, το τρίτο κεφάλαιο εστιάζει στη σύγκριση των δύο προγραμμάτων αναφέροντας ομοιότητες και διαφορές. Η εργασία ολοκληρώνεται με τις σχετικές βιβλιογραφικές αναφορές.

Λέξεις κλειδιά: δημιουργική γραφή, νέα προγράμματα, οργάνωση μάθησης, μέθοδοι, εργαλεία.

Abstract

In this paper on «Creative Writing in the new Programs of Kindergarden» presented the new programs that have been submitted to Kindergarden, as well as the involvement of Creative Writing. The work is divided into three chapters, in which the importance of Creative Writing and innovative educational programs are described and discussed in detail. In the first chapter, the concept of Creative Writing, the historical retrospective of Curricula and the Curriculum in Kindergarden (2014) and its subsections related to Creative Writing (the curriculum in everyday practice, creative and critical thinking, promoting the development of thinking, game and examples), as well as the evaluation of the program with its methods and tools.

In addition, the second chapter presents the Curriculum in Kindergarden (2021). The first part of the program presents the personality of the Kindergarden, the actions of the child, the body, creation and expression as well as its evaluation. Then in the second part, reference is made to the personal and social development of children within educational contexts, the arts and the involvement of Creative Writing with the above data. Finally, the third chapter focuses on comparing the two programs by mentioning similarities and differences. The work ends with related bibliographic references.

Keywords: creative writing, new programs, learning organization, methods, tools.

Κεφάλαιο 1^ο

1.1 Δημιουργική Γραφή

Η Δημιουργική Γραφή ή Creative writing, είναι η γραφή που αποκλείει από τον τετριμμένο, ακαδημαϊκό και δημοσιογραφικό λόγο. Αποτελεί μία πρωτότυπη γραπτή σύνθεση, σε ένα μεγάλο φάσμα πολλών ειδών κειμένου, χωρίς να συνδέεται απαραίτητα με τη λογοτεχνία. Αναπτύσσει την ανταπόκριση των μαθητών και τους καθιστά ενεργούς. Η φαντασία και η δημιουργικότητα είναι πρωταρχικά στοιχεία της Δημιουργικής Γραφής. Δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές να δουλεύουν με τη πρώτη ύλη που είναι ο λογοτεχνικός λόγος και μάλιστα αποτελεί μία εκπαιδευτική μέθοδο η οποία ενσωματώνει την έκφραση, τη γραφή και τον λόγο. Για τους δασκάλους της, η δημιουργική γραφή αποτελεί ένα μοναδικό τρόπο έκφρασης που δεν εντάσσεται σε νόρμες και διαφέρει κι από την ίδια τη λογοτεχνία. (Βακάλη, Α, Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ.& Κωτόπουλος, Τ. 2013). Η δημιουργικότητα αποτελεί ένα έμφυτο χαρακτηριστικό των ανθρώπων και ιδίως των παιδιών το οποίο εάν δεν εμποδιστεί, προβάλλει αυθόρμητα και διακρίνεται σε δυο κατηγορίες. Η πρώτη αφορά τα άτομα που διαθέτουν τη δημιουργικότητα ως απότοκο των ψυχολογικών τους αναγκών και η δεύτερη αφορά τα άτομα που ονομάζονται ιδιοφυίες (Cromptley, 2000).

Κατά τη δημιουργική γραφή ενθαρρύνεται η αυτενέργεια των μαθητών ανοίγοντας νέους ορίζοντες για τη μελέτη της Λογοτεχνίας, αναπτύσσεται η ικανότητα της γραφής και την επικοινωνιακή λειτουργία της διδασκαλίας, δίνεται έμφαση και αξία σε παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες και αποκαλύπτονται νοητικές δεξιότητες. Επιπλέον έχει την ικανότητα να ενισχύει την αυτοεικόνα και να αποδυναμώνει τον φόβο των μαθητών μέσω της έκφρασης. Μάλιστα ο μαθητής έχει τη δυνατότητα να προσεγγίζει το κείμενο όχι μόνο από τις ερμηνευτικές υποδείξεις της νηπιαγωγού αλλά και με βάση τα βιώματα και την ιδιοσυγκρασία του. Με τον γραπτό λόγο μπορεί να αποτυπώσει το παιδί τον εσωτερικό του κόσμο και να εμφανίσει άλλο ένα βίωμα του. Η δημιουργική ανάγνωση εμπλουτίζεται με τη δημιουργική γραφή και έκφραση μέσω του κειμενικού είδους.

Η δημιουργικότητα σχετίζεται με την ικανότητα δημιουργίας και συνδέεται με τη γραφή και τα δημιουργήματα που δύναται να παραχθούν μετά από διάβασμα, φαντασία και προσπάθεια. Η δημιουργική γραφή έχει χαρακτηριστικά γνωρίσματα

που την καθιστούν καινοτόμα και πρωτοποριακή με νέες ιδέες και τάσεις, ενώ τα άτομα που την αξιοποιούν είναι εφευρετικά. Στις τάξεις του δημοτικού σχολείου η δημιουργική γραφή συμβαδίζει με την ανάγνωση (Guilbord 1967). Ο δημιουργικός αναγνώστης, μεταμορφώνεται σε δημιουργό, όταν του γίνεται πρόσκληση να ξανά γράψει το κείμενο του με νέα ανάγνωση και νέα γραφή. Μάλιστα, η παιδαγωγική διάσταση της δημιουργικής γραφής μαρτυρά πως απαιτείται η γνώση του τρόπου σύνθεσης των λειτουργιών ενός κειμένου για να προκύψει η δημιουργική υπονόμηση και αναδημιουργία του (Γιούλη Χρονοπούλου, 2015).

1.2. Ιστορική αναδρομή των Προγραμμάτων Σπουδών (1962-2014)

Η γλωσσική αγωγή στα πλαίσια του Νηπιαγωγείου είναι σημαντικό δεδομένο για το περιεχόμενο των Αναλυτικών Προγραμμάτων. Το πρώτο Αναλυτικό Πρόγραμμα έκανε την εμφάνισή του το 1962 (Β.Δ. 494/15-7-1962, ΦΕΚ 124/6-8-1962, «Περί του Αναλυτικού Προγράμματος των Νηπιαγωγείων του Κράτους»). Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990 στο ελληνικό Νηπιαγωγείο κυριαρχούσε ο προφορικός λόγος, η ανάπτυξη του λεξιλογίου, ο διάλογος και γενικότερα η ευκαιρία της προφορικής έκφρασης του παιδιού σε ένα φιλικό και γνώριμο για αυτό περιβάλλον.

Η πρώτη επίσημη εμφάνιση για να προσεγγιστεί ο γραπτός λόγος έγινε με το Αναλυτικό Πρόγραμμα του 1989. Στις μαθησιακές του δράσεις προστίθενται η προετοιμασία και η προπαρασκευή ασκήσεων για την καλύτερη εισαγωγή των παιδιών στον γραπτό λόγο. Μάλιστα, η Νηπιαγωγός βοηθά τα παιδιά να εκφράζουν ελεύθερα και δημιουργικά την σκέψη τους, την εφευρετικότητά τους αλλά και τη φαντασία τους. Διατηρείται η ελευθερία του σχεδιασμού και η υλοποίηση γλωσσικών δραστηριοτήτων. Σκοπός του προγράμματος σπουδών ήταν να στηρίξουν την ισορροπημένη και ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών σε κοινωνικό και συναισθηματικό επίπεδο, σε ηθικό και θρησκευτικό, σε ψυχοκινητικό επίπεδο, σε επίπεδο αισθητικής και νοητικής αλλά και στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων. Στόχος λοιπόν του νηπιαγωγείου είναι η σφαιρική ανάπτυξη των νηπίων, μέσα σε ένα κλίμα σταθερότητας και ασφάλειας χωρίς περιορισμούς για αυτά (Βασιλείου Ε., 2016).

Ακολουθεί η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση με το Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών που κάνουν την εμφάνισή τους τη διετία 1998-2000, παραχωρώντας στα Προγράμματα από το Νηπιαγωγείο μέχρι και το Λύκειο γραμμική συνέχεια,

εισάγοντας το Πρόγραμμα Σπουδών της Νεοελληνικής Γλώσσας στην Προδημοτική Εκπαίδευση-Νηπιαγωγείο, με νέα φιλοσοφία διδασκαλίας, καινοτόμες αρχές γλωσσικής διδασκαλίας και τεχνικές μάθησης. Έπειτα, το συγκεκριμένο Πρόγραμμα, ενσωματώθηκε στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο στο γνωστικό αντικείμενο «Παιδί και Γλώσσα: Πρόγραμμα Σχεδιασμού και ανάπτυξης δραστηριοτήτων γλώσσας στο Νηπιαγωγείο» (ΔΕΠΠΣ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 2002) το οποίο χρησιμοποιείται ακόμη και σήμερα με μικρές διαφοροποιήσεις. Οι ικανότητες των παιδιών που επιδιώκονται να αναπτυχθούν με βάση το Πρόγραμμα είναι η προφορική επικοινωνία, ανάγνωση, γραφή και γραπτή έκφραση. Σύμφωνα με τη στοχοθεσία του παρόντος Προγράμματος, το Γλωσσικό Πρόγραμμα για πρώτη φορά παρουσίασε τα στοιχεία της προσχολικής διδακτικής και την ίση καλλιέργεια του προφορικού λόγου με τον γραπτό αντίστοιχα. Ο βασικός σκοπός του Δ.Ε.Π.Π.Σ. περιστρεφόταν γύρω από τη σωματική, νοητική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών, μέσα από την ισότιμη αντιμετώπιση της προσχολικής βαθμίδας με τις υπόλοιπες. Οι βασικές αρχές του προγράμματος αυτού βασίστηκαν σε θεωρίες γνωστών ψυχολόγων όπως ο Vygotsky και η θεωρία του κοινωνικού και πολιτισμικού πλαισίου, ο Gardner με τη θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης και ο Piaget με τη θεωρία του εποικοδομισμού (Γκλιάου – Χριστοδούλου, 2011).

Μέσω του Προγράμματος αυτό τα παιδιά έχουν την δυνατότητα να δουν την ανάγνωση ως πηγή ευχαρίστησης και γόνιμης διαδικασίας για να την αποδεχτούν και να την κατακτήσουν. Αντίστοιχα, αντιμετωπίζεται και η γραπτή έκφραση των παιδιών. Πραγματοποιούνται οι λειτουργικές τους ανάγκες και τα ενδιαφέροντα τους, γράφουν με τον δικό τους τρόπο υλοποιώντας την αναδυόμενη γραφή παράγοντας, τα δικά τους κειμενικά είδη. Το «απλό» κείμενο είναι δικό τους δημιούργημα, είναι δημιουργική γραφή. Επίσης, η αδυναμία και η ανασφάλεια κάποιων παιδιών να γράψουν, να αποτυπώσουν την σκέψη τους με τον τρόπο τους καλύπτεται από τις τεχνικές της Νηπιαγωγού που αρκετές φορές αναλαμβάνει τον ρόλο του γραφέα των κειμένων και του γραπτού λόγου των παιδιών αυτών. (Τσαντάκη, Ζ., 2003).

Ακόμη, τα παιδιά έχουν την δυνατότητα να αναπτύξουν την φαντασία και τη δημιουργικότητα τους, να εμπνευστούν και να παράγουν δικά τους κείμενα και ιστορίες καλύπτοντας παράλληλα θέματα ανάπτυξης της Δημιουργικής Γραφής στη βαθμίδα της προσχολικής εκπαίδευσης. Το παρόν Αναλυτικό Πρόγραμμα ανέβασε το

επίπεδο της Διδασκαλίας των Νηπιαγωγών διότι απαιτούσε την κατανόηση και τη γνώση τους σχετικά με το υποστηρικτικό πλαίσιο του Προγράμματος, την εφαρμογή εμπειριστατωμένων δράσεων και δραστηριοτήτων που να καλύπτουν τις επιδιώξεις του. Όσον αφορά τη βελτίωση του προφορικού λόγου βασικό στοιχείο είναι η ανάπτυξη των ικανοτήτων Δημιουργικής Γραφής από τα παιδιά της Προσχολικής Ηλικίας, το Γλωσσικό Πρόγραμμα προτείνει τη διαμόρφωση των επικοινωνιακών καταστάσεων στα πλαίσια της τάξης έτσι ώστε τα παιδιά να έχουν την δυνατότητα να αφηγούνται, να περιγράφουν, να συζητούν, να δίνουν εξηγήσεις και να αιτιολογούν τις απόψεις τους. Οι ικανότητες αυτές λοιπόν, συμβάλλουν στην ανάπτυξη της δημιουργικής λεκτικής έκφρασης των παιδιών, δημιουργώντας προϋποθέσεις για να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους, τις αντιλήψεις και τις πεποιθήσεις τους.

Στο προσκήνιο, εμφανίζεται και ένα άλλο Πρόγραμμα, το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο στην διετία 2011-2013 σε 21 ελληνικά Νηπιαγωγεία στα πλαίσια του Προγράμματος «Νέο Σχολείο» και θα γενικευθεί σε ολόκληρη την επικράτεια τα επόμενα χρόνια. Το Πρόγραμμα αυτό περιέχει τη μαθησιακή περιοχή «Γλώσσα» έχοντας κειμενοκεντρική προσέγγιση για γνώση και ερμηνεία των ειδών του λόγου (Πρόγραμμα Σπουδών Νηπιαγωγείου 2011:204). Ενισχύει τις διδακτικές τακτικές που δημιουργούν τις σωστές συνθήκες για τα παιδιά με στόχο να παράγουν τα ίδια κειμενικά είδη με τη βοήθεια του προφορικού λόγου όπως επίσης και του γραπτού. Καλό θα είναι τα κείμενα αυτά να είναι αυθεντικά, έχοντας πραγματικούς αποδέκτες και όχι να είναι επί χάρτου.

Τέλος, εμφανίζεται στα ελληνικά Νηπιαγωγεία για πρώτη φορά το Αναλυτικό Πρόγραμμα στο οποίο αναφέρεται η Δημιουργική Γραφή ως έκφραση και πρόταση δραστηριοτήτων. Τοποθετείται στην ενότητα «Ιδέες για δραστηριότητες» με σκοπό την παραγωγή γραπτού λόγου και ειδικότερα κάνει λόγο για τη συμμετοχή των παιδιών σε παιχνίδια Δημιουργικής Γραφής στα οποία παραγάγουν ομαδικές ιστορίες με αφορμή προκαθορισμένες λέξεις ή αλλάζουν τις λέξεις σύντομων κειμένων με λέξεις που σημαίνουν το ίδιο ή έχουν αντίθετη σημασία. Επίσης, δίνεται έμφαση στην προφορική έκφραση και δημιουργικότητα του παιδιού και επρόκειτο για ένα μικρό δείγμα διδακτικών ενεργειών που ανήκουν στο πεδίο της Δημιουργικής Γραφής. Μάλιστα, δε περιορίζεται σε ένα μόνο σύνολο παιχνιδιών γλωσσικού χαρακτήρα. Τα παιχνίδια της Δημιουργικής Γραφής στο Νέο Πρόγραμμα γίνονται αποδεκτά και πραγματοποιείται η προσέγγιση των ποικίλων ειδών κειμένων, οι ασκήσεις

φωνολογικής επίγνωσης και άλλα θέματα που διαλέγονται για να επιτευχθούν οι γλωσσικοί μαθησιακοί στόχοι είναι σημαντικό να συνοδεύονται από πολύ περισσότερα είδη ασκήσεων Δημιουργικής Γραφής. (Βακάλη, Τσαντάκη, Κωτόπουλος, 2022)

Νέα Προγράμματα Σπουδών στο Νηπιαγωγείο (2014)

1.3. Ποια είναι τα νέα Προγράμματα του Νηπιαγωγείου

Ένα νέο πρόγραμμα σπουδών, δεν είναι απόλυτο ότι ακυρώνει τα προηγούμενα και οι αλλαγές που γίνονται δεν είναι δραματικές ως προς τους στόχους, την οργάνωση της μάθησης καθώς και της διδασκαλίας. Η εφαρμογή του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών, το 2002, ήταν μία υψίστης σημασίας προσπάθεια να μεταβεί η ελληνική εκπαίδευση στη φιλοσοφία των προγραμμάτων σπουδών που ωθούν τον κοινωνικό χαρακτήρα της γνώσης, βιωματική μάθηση, διαμορφωτική αξιολόγηση για την εκπαίδευση των ατόμων και συγκεκριμένα των παιδιών.

Οι αλλαγές εντοπίζονται στο περιεχόμενο και στη χρήση του προγράμματος που γίνεται από την πλευρά των εκπαιδευτικών. Αναπτύσσονται βασικές ικανότητες που ορίζονται από σύγχρονες κοινωνικές και τεχνολογικές αλλαγές. Υιοθετούνται διαφορετικές παιδαγωγικές και αναπτύσσεται η προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη.

Κάθε μαθησιακή περιοχή που περιλαμβάνουν τα νέα προγράμματα συνοδεύεται από κείμενο που εξηγούνται η σημασία, η λογική ανάπτυξη και η δομή, καθώς η εκπαιδευτικός κατευθύνει τη διδακτική μεθοδολογία και την αξιολόγηση της μάθησης. Προτείνονται μέθοδοι για τη πραγματοποίηση των στόχων των μαθησιακών περιοχών και διευκρινίζεται η σύνδεση μεταξύ τους.

1.4. Το πρόγραμμα Σπουδών στη καθημερινή πρακτική

Τα προγράμματα σπουδών αρκετά συχνά, γίνονται αντιληπτά ως στατικά αρχεία τα οποία, είτε εφαρμόζονται με ευλάβεια, είτε απορρίπτονται. Σε ρεαλιστικό επίπεδο, ένα πρόγραμμα σπουδών αποτελεί ένα δυναμικό εργαλείο, στα χέρια των εκπαιδευτικών που περιέχει πληροφορίες, στόχους και κατάλληλες παιδαγωγικές

πρακτικές που αποσκοπούν σε μία ποιοτική και ισορροπημένη εκπαίδευση για όλους τους μαθητές.

Το νέο πρόγραμμα σπουδών διασφαλίζει ένα καθολικό πλαίσιο για την οργάνωση της μάθησης και της διδασκαλίας στα ελληνικά νηπιαγωγεία, χωρίς απαραίτητα να στερεί από τους εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα να υλοποιήσουν μαθησιακές εμπειρίες που προέρχονται από τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών της τάξης τους, όπως επίσης και τις ιδέες-στόχους των εκπαιδευτικών.

Οι αρχές που περιέχει το πρόγραμμα είναι οι ακόλουθες:

- Η προσχολική εκπαίδευση θέτει τα θεμέλια για την αποτελεσματική ανάπτυξη των παιδιών και τη μεταγενέστερη πορεία τους στη μάθηση.
- Βασικοί στόχοι της εκπαίδευσης είναι η διαμόρφωση μιας υγιούς προσωπικότητας του παιδιού και τη μετέπειτα ενεργό συμμετοχή του στα κοινά.
- Η γνώση πηγάζει από τη αλληλεπίδραση του φυσικού με το κοινωνικό περιβάλλον και αυτό επιτυγχάνεται από τον κοινωνικό χαρακτήρα που λαμβάνει υπόψη τους σκοπούς και τη μεθοδολογία του προγράμματος.
- Κυρίαρχη θέση στο νηπιαγωγείο για τη μάθηση και την εξέλιξη των παιδιών έχει το παιχνίδι.
- Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η οικογένεια, που συνδέεται με τη κοινότητα έχοντας ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη της μάθησης και τη πρόοδο των παιδιών.
- Σέβεται τη μοναδικότητα του κάθε παιδιού, τη προσωπικότητά του, τη πολιτισμική του ταυτότητα καθώς και τις ανάγκες του.
- Στοχεύει μάλιστα, να αυξήσει τη διάθεση των παιδιών για εξερεύνηση και μάθηση, έχοντας ως όπλο τα κατάλληλα ερεθίσματα και βιώματα.
- Μέσω των διδακτικών του προσεγγίσεων, τα παιδιά γνωρίζουν διαφοροποιημένα μέσα αναπαράστασης μιας κατάστασης.
- Καθοριστικός είναι επίσης ο ρόλος της εκπαιδευτικού που στοχεύει να υπάρχει ισορροπία στις δράσεις των παιδιών.
- Η συστηματική παρατήρηση είναι ένα σημαντικό εργαλείο για να καταγραφούν με λεπτομέρειες οι δράσεις, ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών στην μαθησιακή τους πορεία.

Σύμφωνα με τις παραπάνω αρχές, η εκπαιδευτικός αποφασίζει τι είναι καλύτερο για τα παιδιά της τάξης της και διαμορφώνει το πρόγραμμα και το μαθησιακό περιβάλλον ανάλογα. Η εκπαίδευση που παρέχεται πρέπει να εξυπηρετεί σαφείς στόχους και να στηρίζεται στις σύγχρονες θεωρίες και έρευνες για την ανάπτυξη και τη μάθηση των παιδιών της προσχολικής ηλικίας (Νέο-Σχολείο 2021, 2020).

1.5. Δημιουργική & κριτική σκέψη

Η σκέψη περιέχει δημιουργικές, κριτικές αλλά και μεταγνωστικές νοητικές δράσεις, όπως είναι η ένωση των νοητικών αναπαραστάσεων, η κατασκευή νοήματος, η δημιουργία λογικών συνδέσεων, η πρόοδος στρατηγικών για τη λύση ζητημάτων, δημιουργική χρήση πληροφοριών & γνώσεων, τεκμηριωμένα λογικά επιχειρήματα, ολοκληρωμένη αξιολόγηση γεγονότων και δράσεων, αναστοχασμός διαδικασιών σκέψης και αυτό-αξιολόγηση.

Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει καθολικά αποδεκτός ορισμός του όρου δημιουργικότητα, υπάρχουν πολλοί ορισμοί και όλοι τους επικεντρώνονται στην παραγωγή κάτι νέου ή πρωτότυπου. Ο Guilford έχει εντοπίσει τέσσερις κεντρικές συνιστώσες των δεξιοτήτων δημιουργικής σκέψης που περιλαμβάνουν: την ευχέρεια, την ευελιξία, την πρωτοτυπία και την επεξεργασία και εξήγησε αυτές τις τέσσερις δεξιότητες ως προς τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούνται στη λεκτική και οπτική πληροφορία. Θεωρείται ως κάτι που μπορεί να αποκτήσει ο καθένας (Alghafri, 2014). Η δημιουργική σκέψη αποτελεί το είδος της σκέψης που κατευθύνει τα παιδιά σε καινοτόμες προσεγγίσεις, ιδέες και προοπτικές, διαφορετικούς τρόπους κατανόησης των καταστάσεων. Σε αυτή, συνδυάζεται η διαίσθηση με τη λογική και οδηγεί στη ανακάλυψη καινούριων τρόπων εποπτείας ζητημάτων που μπορεί να φαίνονται απροσπέλαστα.

Από την άλλη πλευρά, η κριτική σκέψη αποτελεί έναν συστηματικό τρόπο σκέψης που μπορεί κάποιος να καταφύγει για να αιτιολογεί τις απόψεις του ή να αξιολογεί δεδομένα. Οι άνθρωποι που χρησιμοποιούν τη κριτική σκέψη για να καθοδηγούν τις δραστηριότητές τους, ζητούν ένα αρκετά εξειδικευμένο επίπεδο κριτικής σκέψης. Οι ειδικοί συμφωνούν ότι οι συμπεριφορές κριτικής σκέψης συνεπάγονται μια ανοιχτόμυαλη τάση για ανάλυση, σύνθεση και αξιολόγηση πληροφοριών προκειμένου να λυθούν προβλήματα και να ληφθούν λύσεις (Dixon, Prater, & Vine,

2004). Η μεταγνωστική της πλευρά είναι μέρος της και παρουσιάζει την ικανότητα των ανθρώπων να αναστοχάζονται και να αξιολογούν την δική τους σκέψη. Έτσι, η δημιουργική και κριτική σκέψη, ενώνουν τις δυνάμεις του για την επίλυση ποικίλων ζητημάτων που μπορεί να προκύψουν.

Το «σήμερα» περιβάλλεται από το φαινόμενο της υπερβολικής παραγωγής πληροφοριών, γνώσεων και της γρήγορης υποτίμησης της γνώσης. Μάλιστα, έχει εμπειριστατωθεί ότι τα παιδιά, συναντούν δυσκολίες στην αφομοίωση του ασταμάτητου όγκου γνώσεων και έτσι η εκπαίδευση στρέφει τους ορίζοντές της στην αύξηση των ικανοτήτων σκέψης, που θα δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να επεξεργάζονται, να αναλύουν, να αξιολογούν πληροφορίες και γνώσεις, να συλλέγουν δεδομένα και να βγάζουν τα τελικά πορίσματα των ερευνών τους.

1.6. Προώθηση ανάπτυξης της σκέψης

Είναι κοινή πεποίθηση ότι στόχος της μάθησης αποτελεί η διαμόρφωση των μαθητών με τρόπο που να τους καθιστά ικανούς να επιλύουν προβλήματα, να μπορούν να αξιολογούν πράγματα και να ανακαλύπτουν νέες δυναμικές, δηλαδή να καλλιεργούν τη συγκλίνουσα και αποκλίνουσα σκέψη. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσα από δραστηριότητες όπως η αναζήτηση, η σύγκριση, η ανάλυση, η συσχέτιση κλπ. (Κουλαϊδης, 2007).

Το νηπιαγωγείο ευνοεί τις δυνατότητες των παιδιών για δημιουργική και κριτική σκέψη, όταν το περιβάλλον της μάθησης είναι η πηγή ερεθισμάτων και εμπειριών, αναπτύσσει τη φυσική τους επιθυμία για πειραματισμούς και εξερευνήσεις, ενθαρρύνοντας έτσι τη πρωτοβουλία μια την ανάληψη πρωτοβουλιών. Το έργο της εκπαιδευτικού είναι να παροτρύνει τα παιδιά να πραγματοποιούν διερευνήσεις που έχουν αφετηρία τα δικά τους ενδιαφέροντα και να χρησιμοποιούν τρόπους συλλογής επεξεργασίας, ανάλυσης δεδομένων και εξαγωγή πορισμάτων. Βοηθά τα παιδιά να εκφράζουν και να αναπαριστούν τη σκέψη τους είτε με τον προφορικό λόγο, είτε τον γραπτό, αλλά και μέσω των καλλιτεχνικών δράσεων όπως είναι τα εικαστικά και η δραματοποίηση.

Η εκπαιδευτικός κάνει ανοιχτές ερωτήσεις και προτείνει στα παιδιά ανοιχτά ζητήματα που μπορούν να λυθούν και με διαφορετικές λύσεις. Για τη διαδικασία της επίλυσης των ζητημάτων η παιδαγωγός αποδέχεται τις στρατηγικές και τον ιδιαίτερο

τρόπο των παιδιών. Αναγνωρίζει τις καινοτόμες ιδέες των παιδιών που αποτυπώνουν στις δημιουργίες τους, γίνεται συζήτηση πάνω σε αυτές και προτείνει να ακουστούν οι σκέψεις τους και στην υπόλοιπη ολομέλεια, αποκτώντας έτσι αξία.

Συνοψίζοντας, η εκπαιδευτικός ενθαρρύνει την ανάπτυξη μεταγνωστικών στρατηγικών, δίνοντας στα παιδιά τη δυνατότητα να συμβάλλουν στο σχεδιασμό μιας δραστηριότητας, να επιλέξουν κατάλληλα υλικά και τεχνικές, να συζητήσουν τι είναι περισσότερο ή λιγότερο αποτελεσματικό, να εξηγήσουν τις δυσκολίες που συνάντησαν, να στοχαστούν τις συνέπειες των επιλογών τους και να δράσουν ανάλογα (Πρόγραμμα Σπουδών Νηπιαγωγείου, 2014).

1.7. Παιχνίδι & δημιουργική γραφή

Ήδη από τη βρεφική ηλικία το παιδί έχει ανάγκη το παιχνίδι το οποίο είναι το όχημα που θα προετοιμάσει το παιδί για την μετέπειτα πορεία του στο κοινωνικό σύνολο. Τα παιδιά μεγαλώνουν ελεύθερα παίζοντας και μαθαίνοντας. Από την βρεφική ηλικία τα παιδιά μπορούν να εξελίξουν τις αισθήσεις μέσω των οπτικών και ακουστικών εντυπώσεων που προσλαμβάνουν και οι οποίες καθορίζουν το μέγεθος της εξέλιξής του. οι έντονες και πλούσιες εμπειρίες που λαμβάνει ένα παιδί οδηγεί στην καλύτερη και πιο ολοκληρωμένη συναισθηματική και σωματική ανάπτυξη του παιδιού (Lillard, Lerner, Hopkins, Dore, Smith, & Palmquist, 2013).

Το παιχνίδι αποτελεί πρωταρχική δραστηριότητα για τα παιδιά, καθώς συμβάλλει στην ανάπτυξη και στη μάθησή τους από την ηλικία των 4 έως και 7 ετών. Μέσω του παιχνιδιού το παιδί μαθαίνει να αλληλεπιδρά με την υπόλοιπη ολομέλεια, όπως επίσης και με τους ενήλικες που το περιβάλλουν (γονείς, εκπαιδευτικοί). Το παιχνίδι βοηθά στο να μπορούν τα παιδιά να βγάλουν εις πέρας όποια δυσκολία ή εμπόδιο βρεθεί στο διάβα τους, δίνει τη δυνατότητα να καταλάβουν οι ενήλικες τις δυνατότητες που έχει το κάθε παιδί ξεχωριστά για τον εαυτό του, συμμετέχουν ενεργά σε δράσεις πραγματικές και μη, εξετάζουν τις ιδέες που «πέφτουν» στο τραπέζι, δίνουν λύσεις σε ζητήματα και επίσης έχουν μία έφεση στον αυτοσχεδιασμό μια τη δημιουργία.

Η σπουδαιότητα του παιχνιδιού είναι αναμφισβήτητη, καθώς το άτομο αρχίζει να περιεργάζεται και να εξερευνά το περιβάλλον γύρω του ήδη από τη γέννησή του. Μάλιστα έρευνες έχουν καταδείξει ότι η ύπαρξη αισθητηριακών ερεθισμάτων από τους πρώτους μήνες στην κούνια, οδηγεί σε πιο ανεπτυγμένη νοημοσύνη και σκέψη, σε αντίθεση με παιδιά που λαμβάνουν φτωχά ερεθίσματα και έχουν καθυστερημένη ανάπτυξη της κινητικότητάς τους (Lightfoot et al. 2014).

Στο νηπιαγωγείο, το παιχνίδι χωρίζεται σε κατηγορίες:

- Κινητικό,
- Κοινωνικό,
- Δημιουργικό,
- Φανταστικό,
- Κοινωνικο-δραματικό,
- Χειρισμός αντικειμένων,
- Κανόνες και διερεύνηση.

Μάλιστα, να προστεθεί ότι ένα παιχνίδι πολλές φορές, δεν είναι εύκολο να ενταχθεί σε μία μόνο από τις κατηγορίες που αναφέρθηκαν προηγουμένως, όπως επίσης αρκετές από αυτές τις αλληλοσυμπληρώνονται. Επιπρόσθετα το παιχνίδι αναπτύσσει στο παιδί βασικές ικανότητες που βοηθούν στην αλληλεπίδραση και τη συνεργασία τους με τα υπόλοιπα παιδιά αλλά και με τους ενήλικες, θέτοντας στόχους με σκοπό να τους κάνουν πραγματικότητα (Ξανθάκου, 1998)

Μέσω της επικοινωνίας να αναπτύξουν τις γλωσσικές τους ικανότητες με τη χρήση ποικίλων καινοτόμων μέσων έκφρασης και αναπαράστασης αυτών που σκέφτονται, όπως επίσης τις εμπειρίες και τα συναισθήματά τους. Να συμπεριφέρονται με υπευθυνότητα και αυτονομία λαμβάνοντας πρωτοβουλίες και να στηρίζουν με επιχειρήματα τις επιλογές και κινήσεις τους. Μέσω της ασφάλειας που προσφέρει το παιχνίδι να έχουν τόλμη, να διατυπώνουν τους προβληματισμούς και τα ερωτήματά τους, να επινοούν στρατηγικές που θα οδηγούν στην επίλυση των ζητημάτων που τους απασχολούν και να προσαρμόσουν δημιουργικά τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους σε νέες συνθήκες. Στα παιδιά μέσω του παιχνιδιού παρέχονται οι ευκαιρίες να προσεγγίσουν γνώσεις και δεξιότητες από ποικίλες μαθησιακές περιοχές. Ερευνούν χαρακτηριστικά του κόσμου που βρίσκεται γύρω τους με τη διαδικασία του

παιχνιδιού, μοιράζονται κοινωνικές και πολιτισμικές εμπειρίες που διαφέρουν κατά πάρα πολύ από τα τετριμμένα, ανακαλύπτουν ιδέες και συμβάντα που εγκεντρίζουν το ενδιαφέρον τους και τη προσήλωσή τους.

Το παιχνίδι μάλιστα, είναι ένα από τα κατάλληλα πλαίσια για τη συσσώρευση αξιοσημείωτων δεδομένων για τα παιδιά. Όταν οι παιδαγωγοί κάνουν τις παρατηρήσεις τους κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού, βλέπουν τα ενδιαφέροντα και αυτά που προτιμούν τα παιδιά, κατανοούν γνώσεις και δεξιότητες και οι στρατηγικές που έχουν κατακτηθεί από αυτά. Επομένως, όλες αυτές οι δράσεις στο επόμενο χρονικό διάστημα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την υλοποίηση μαθησιακών εμπειριών.

Αδιαμφισβήτητα το παιχνίδι προσφέρει διασκέδαση που είναι και η κυριότερη επιδίωξη των παιδιών. Εκτός όμως αυτού, το παιχνίδι συμβάλλει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που σχετίζονται με τα συναισθήματα, την κοινωνικοποίηση, τις γνώσεις και το σώμα, ενώ επιδρά θετικά στη σωστή ανάπτυξη του εγκεφάλου (White, 2012). Ένα άλλο πλεονέκτημα του παιχνιδιού είναι ότι πραγματοποιείται παντού και συγκεκριμένα στο περιβάλλον της οικογένειας, όπου η παιδαγωγός κατανοώντας τη σημασία του, επιδιώκει να παρουσιάσει και στους γονείς των παιδιών τις διαφορετικές προοπτικές του παιχνιδιού, όπως επίσης με ποιον τρόπο βοηθά στη μάθηση και τη πρόοδο των παιδιών. Είναι υψίστης αξίας να τους ωθεί να υπερασπίζονται το παιχνίδι των παιδιών στο σπίτι ή και σε διαφορετικά μέρη, τη στιγμή που οι γονείς δεν διαθέτουν απαραίτητα τις εξειδικευμένες γνώσεις της εκπαιδευτικού και ίσως να μην έχουν ίδια προσωπικά βιώματα. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού, τα παιδιά βρίσκονται σε μια συνεχόμενη διαδικασία μάθησης, την οποία επιδιώκουν αναπτύσσοντας με τον τρόπο αυτό την επιδεξιότητα (Hyson, 2004).

Το παιχνίδι μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως το όχημα μέσω του οποίου θα αξιοποιηθεί η δημιουργική γραφή και θα αναπτυχθεί περαιτέρω στα παιδιά. Οι διάφορες δραστηριότητες δημιουργικής γραφής δίνονται ως παιχνίδι στα παιδιά με τα οποία διασκεδάζουν και μαθαίνουν ταυτόχρονα.

1.8. Εμπλοκή της Δημιουργικής Γραφής

Η Δημιουργική Γραφή συμβάλλει με σημαντικό βαθμό στα Προγράμματα του Νηπιαγωγείου και συγκεκριμένα του 2014. Σχετίζεται με τον τρόπο που τα νήπια προσεγγίζουν και εξοικειώνονται με τα κείμενα του περιβάλλοντός τους, αφορά τις στάσεις και συμπεριφορές που αναπτύσσουν τα παιδιά καθώς έρχονται σε επαφή με κείμενα, προφορικά ή γραπτά του περιβάλλοντός τους, και τη διαδικασία παραγωγής γραπτού και προφορικού λόγου μέσα από καθημερινές διαδικασίες. Κάθε έκφραση λόγου (γραπτού ή προφορικού) υλοποιείται με συγκεκριμένα δομικά, λειτουργικά και γραμματικά στοιχεία, ταυτόχρονα, όμως, σε κάθε κείμενο εμπεριέχονται ιδεολογικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά. Συνεπώς η διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους αυτά τα χαρακτηριστικά που ενσωματώνονται στην εκφορά του λόγου είναι σημαντική. Αυτή η γνώση δίνει τη δυνατότητα σε κάθε άτομο να εκφράζει το μήνυμά του με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο και επιπλέον, ως αποδέκτης, να κατανοεί το εύρος των νοημάτων που περιλαμβάνει κάθε μήνυμα. Βασική έννοια γύρω από την οποία οργανώνεται η μαθησιακή διαδικασία είναι το «κείμενο», το οποίο μπορεί να οριστεί ως η ελάχιστη μονάδα σημασίας που συγκροτείται από τα νοήματα των επιμέρους στοιχείων του, αλλά λειτουργεί ως σύνολο. Το κείμενο μπορεί να είναι προφορικό, γραπτό ή πολυτροπικό και εντάσσεται κάθε φορά σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικόπολιτισμικό πλαίσιο. Η κατανόηση του πραγματολογικού πλαισίου, μέσα στο οποίο εμφανίζονται τα διάφορα κείμενα του περιβάλλοντος του παιδιού και η κριτική προσέγγιση των κειμένων του περιβάλλοντος (στον βαθμό που αυτό αντιστοιχεί στην ηλικία των παιδιών) επιτρέπει την κατανόηση και ερμηνεία των κειμένων, καθώς και την παραγωγή νέων κειμένων από τα νήπια (Κωτόπουλος & Βακάλη, 2022).

Η Δημιουργική Γραφή δίνει την ευκαιρία στα παιδιά να έρθουν σε επαφή με την τέχνη της γραφής αλλά και την τέχνη με την ευρεία έννοια. Μέσα από αυτή δύναται να καλλιεργηθεί η ηθική διαπαιδαγώγηση του παιδιού, να αναπτυχθεί η συμβολική σχέση και η έκφραση. Η δημιουργική τέχνη παρέχει αρμονία και ρυθμό ενώ ταυτόχρονα ψυχαγωγεί και εκπαιδεύει το παιδί, το οποίο αποβάλλει το άγχος του και απολαμβάνει τη διαδικασία (Βασιλείου, 2016).

Κεφάλαιο 2^ο: Νέα Προγράμματα Σπουδών στο Νηπιαγωγείο (2021)

Α Μέρος

2.1. Παιδί, Σώμα, Δημιουργία και Έκφραση

Το κινητικό και αισθητικό βίωμα κάνει αναφορά σε μία καινοτόμα μορφή κατανόησης του κόσμου και αντίδρασης στα ερεθίσματα του χώρου που συνδέει επίσης το σώμα, το μυαλό και το συναίσθημα σε μαθησιακά βιώματα που είναι σε μεγάλο βαθμό ανανεωτικές για τα παιδιά και δίνουν πολλές ευκαιρίες ανακάλυψης και δημιουργίας. Στο συγκεκριμένο μαθησιακό πλαίσιο το ανθρώπινο σώμα όπως και η κίνηση συνδέονται με πολλά ψυχοκινητικά και καλλιτεχνικά βιώματα που προσφέρονται στα παιδιά τα εργαλεία και τα υλικά μέσα, να αναλύσουν τον κόσμο γύρω τους και να εκφράσουν ελεύθερα τις σκέψεις και τα συναισθήματα τους με καινοτόμους και δημιουργικούς τρόπους.

Η δράση αυτή θέτει τις βάσεις για την ανάπτυξη του σωματικού και αισθητικού γραμματισμού και έτσι τα παιδιά εμφανίζουν ευαισθησία και ικανότητα ερμηνείας προς κάθε μορφή κινητικού και καλλιτεχνικού βιώματος. Σκοπός είναι η υλοποίηση της γνωστικής, εκφραστικής, συναισθηματικής, στοχαστικής και επικοινωνιακής αλληλεπίδρασης με το φυσικοκοινωνικό περιβάλλον, περνώντας έτσι ένα προσωπικό νόημα και αξία στην εμπειρία που προέρχεται από σωστά κινητικά και καλλιτεχνικά μαθησιακά συμβάντα. Η έκφραση του νηπίου μέσω της κίνησης αποτελεί το συνδυασμό εσωτερικών και εξωτερικών ερεθισμάτων του παιδιού και έναν συγκεκριμένο συναισθημάτων και σκέψεων (Ρήγα, 2001).

Η κινητική αγωγή και οι τέχνες αλληλοσυνδέονται έτσι ώστε να αναπτύξουν την κινητική και καλλιτεχνική έκφραση των παιδιών και να προωθήσουν την απόκτηση για δια βίου πνευματική εγρήγορση καλαισθησία και σωματική ευημερία. Η κινητική αγωγή αναπτύσσει την ποιότητα και την υγεία σε πολλαπλούς τομείς της καθημερινής ζωής και σωματικής δραστηριοποίησης των παιδιών (Παυλίδου, 2020). Ο αθλητισμός και η πολιτιστική του παράδοση έχουν τον ρόλο που γεφυρώνει το παρελθόν με το παρόν παρέχοντας στα παιδιά κίνητρα για ενεργό συμμετοχή σε ειδικά διαμορφωμένες και δημιουργικές ψυχοκινητικές εμπειρίες που θα έχουν νόημα για εκείνα.

Αντίστοιχα, οι τέχνες προσφέρουν στα παιδιά ευκαιρίες δημιουργικής αναπαράστασης και επικοινωνίας των σκέψεων και των συναισθημάτων τους. Ο Robert Gloton (1976) αναφέρει, ότι «η τέχνη στο σχολείο είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο που εμείς οι εκπαιδευτικοί δεν μπορούμε να αγνοούμε, γιατί είναι αυτό που τροποποιεί βαθιά το διανοητικό και συναισθηματικό κόσμο καθώς και το σύνολο των αξιών που προσδιορίζουν τη συμπεριφορά του σύγχρονου ανθρώπου». Σκοπός των τεχνών είναι η ανάπτυξη της οπτικής, ακουστικής και αισθητικής αντίληψης των παιδιών, άνοδος της κριτικής σκέψης και της φαντασίας μέσω της επαφής με υψίστης αξίας έργα που σχετίζονται με την παγκόσμια πολιτική κληρονομιά και τα πολλά ερεθίσματα που αναπτύσσουν το αισθητικό τους κριτήριο. Ταυτόχρονα ο δημιουργικός συνδυασμός υλικών και μέσων προωθεί τον μετασχηματισμό των προσωπικών εμπειριών του κάθε παιδιού σε καλλιτεχνική έκφραση, βοηθώντας με αυτόν τον τρόπο την πρόοδο ενεργών πολιτών που αντιμετωπίζουν τις καθημερινές προκλήσεις με ευαισθησία, αλλά και επιδεξιότητα.

Γνώσεις: Να έχουν τις κατάλληλες γνώσεις τα παιδιά για να χρησιμοποιούν υλικά-μέσα κίνησης και καλλιτεχνικής δημιουργίας, να αντιλαμβάνονται τα στοιχεία της αρμονίας, της αναλογίας, της σύνθεσης, της εκτέλεσης και της ισορροπίας που έχει ο ρυθμός, να κατανοούν της τεχνικές και τους τρόπους έκφρασης αλλά και της δημιουργικής αναπαράστασης του άμεσου και έμμεσου περιβάλλοντος. Να αναγνωρίζουν τις μορφές της σωματικής, εικαστικής θεατρικής και μουσικής δραστηριότητας που σχετίζονται με το ιστορικό και κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο.

Δεξιότητες: Να πειραματίζονται με καινοτόμα υλικά-μέσα, εργαλεία και τεχνικές, να εξάγουν συμπεράσματα που σχετίζονται με τους σκοπούς και τις λειτουργίες του θέματος που ασχολούνται, να επεξεργάζονται, να εκφράζουν την απαιτούμενη κατανόηση στα τοπικά και οικουμενικά ζητήματα χρησιμοποιώντας την κινησιολογία και τις αισθήσεις και τέλος για να επιτύχουν τις κοινωνικές αλλαγές που επιθυμούν να απευθυνθούν στη καλλιτεχνική δημιουργία και σωματική δράση.

Στάσεις: η κινητική και η αισθητική εμπειρία των παιδιών αποτελεί μία ευκαιριακή εμπειρία που θα ανοίξει τους ορίζοντες για καινοτόμους τρόπους σκέψεις και στάσεις ζωής, να έχουν ευαισθησία και να ανταποκρίνονται με πνευματική ευεξία απέναντι στη φύση, να καλλιεργούν την συνεργασία και την ομαδικότητα για την οργάνωση

μαθησιακών δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων. Τέλος, να εκτιμούν τη φυσική και πολιτιστική δράση είτε σε εθνικό, είτε σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η αξιοποίηση του κινητικού και του αισθητικού βιώματος στο νηπιαγωγείο υλοποιεί τους σκοπούς της ενταξιακής προσέγγισης παραχωρώντας πολλές δημιουργικές και καινοτόμες ευκαιρίες εμπλοκής, που συμβάλλουν σε όλα τα παιδιά να διατηρήσουν το ενδιαφέρον και την ενεργό συμμετοχή τους στις μαθησιακές δράσεις. Εξάλλου η δημιουργική κίνηση δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να καλλιεργήσει τις κινητικές του δεξιότητες, τις ικανότητες επίλυσης προβλημάτων και τη δημιουργική σκέψη του. Συγκεκριμένα τα μικρότερα παιδιά και τα παιδιά που αντιμετωπίζουν δυσκολίες προσαρμογής, μέσα από την κίνηση και τη δημιουργικής έκφρασή τους προάγουν την αποτελεσματικότητα του ελέγχου, δεδομένο σημαντικό για την ένταξή τους στην εκπαιδευτική δράση (Παυλίδου, 2020). Στο νέο πρόγραμμα σπουδών ζητούμενο είναι να αναπτυχθεί η κινητική αγωγή μέσα από το σώμα και την κίνηση, τη φυσικά δραστήρια ζωή την αθλητική- πολιτιστική παράδοση και δημιουργική κίνηση και οι τέχνες μέσα από τις εικαστικές τέχνες, τη θεατρική Τέχνη και τη μουσική. Αναφορικά με το παιδί και τον εαυτό του οι μαθησιακοί στόχοι που θέτονται επι τάπητος αφορούν την προσωπική και κοινωνικοσυναισθηματική Ανάπτυξη. Στην πρώτη κατηγορία της συναισθηματικής επίγνωσης στόχοι είναι η αντίληψη και η έκφραση συναισθημάτων, ενώ στη δεύτερη που αφορά τις Κοινωνικές Επιστήμες οι στόχοι αφορούν τη διδασκαλία της ιστορίας και του πολιτισμού και την κατανόηση και γνωριμία με τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις (ΝΕΟ-ΣΧΟΛΕΙΟ-2021, 2014, Α.Π.Σ,2021, Κωτόπουλος. Βακάλη, 2022).

2.2. Αξιολόγηση

Όντας αναπόσπαστο κομμάτι της μαθησιακής διαδικασίας η αξιολόγηση έχει αυθεντικό χαρακτήρα, συμμετέχει το φυσικό πλαίσιο της μάθησης, χρησιμοποιεί ποικίλους τρόπους παρατήρησης και συλλογής δεδομένων για τη μαθησιακή πορεία των παιδιών. Επιπλέον στόχος της είναι η ενίσχυση της μάθησης, η ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών και η αύξηση της ποιότητας αλλά και της αποτελεσματικότητας του έργου της νηπιαγωγού. Έχει χαρακτήρα διαμορφωτικό έτσι ώστε να έχουν ενεργό συμμετοχή όλοι όσοι ασχολούνται με τη μαθησιακή διαδικασία

και πλάθουν μία σαφή εικόνα για το σημείο που βρίσκεται η μαθησιακή πορεία συγκριτικά με τις εκάστοτε μαθησιακές επιδιώξεις. Πραγματοποιούνται, λοιπόν, οι προϋποθέσεις για να προσδιοριστούν οι κατάλληλοι στόχοι, σχεδιάζονται με αποτελεσματικότητα τα επόμενα βήματα και να διαλέγονται οι στρατηγικές για την πραγματοποίησή τους. Μάλιστα, έχει όφελος να είναι συνεχείς και με διάρκεια διότι ο χρόνος που δίνεται στα παιδιά για να παρουσιάσουν αυτό που γνωρίζουν, στο θέμα που ασχολούνται είναι πολύ σημαντικός (ΙΕΠ, 2017).

Β Μέρος

2.2.1. Προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη

Η προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών που συνδέονται επίσης και με τη συναισθηματική ενδυνάμωσή τους αποτελεί το βασικό θεμέλιο για την συγκρότηση του εαυτού του και τις σχέσεις που δημιουργούνται στο κοινωνικό και φυσικό χώρο. Στόχος της είναι, με τη συμβολή αναπτυξιακά κατάλληλων μαθησιακών εμπειριών να προωθηθούν τα παιδιά έτσι ώστε να δημιουργήσουν αρεστή εικόνα για τον εαυτό τους, σωστή αντίληψη για τις ικανότητες που διαθέτουν, να ελέγχουν τα συναισθήματα και τον τρόπο συμπεριφοράς τους και να αποκτήσουν μία θετική αντιμετώπιση απέναντι στη μάθηση. Έπειτα, να έχουν το σθένος και την υπομονή να αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις που θα βρεθούν στον δρόμο τους, να καταλαβαίνουν και να αποδέχονται τα αποτελέσματα των πράξεών τους, να έχουν στόχους για το καλύτερο για τον εαυτό τους, να συνεργάζονται και να επικοινωνούν ομαλά με την υπόλοιπη ολομέλεια, σεβόμενα τον πλουραλισμό και την διαφορετικότητα. Όταν το παιδί μαθαίνει να εφαρμόζει έμπρακτα τους κανόνες και τις αξίες της κοινωνίας τότε είναι σε θέση να υιοθετήσει μια κοινωνική συμπεριφορά, να ενταχθεί στο κοινωνικό σύνολο και να εξασφαλίσει τις αξίες της ζωής του (Τσιπλητάρης, 2011)

Το μαθησιακό περιεχόμενο της διαμορφώνεται με βάση τις εκφάνσεις του συναισθηματικού και κοινωνικού γραμματισμού που συνδέονται με όλα τα θεματικά πεδία, έχοντας ρυθμιστικό ρόλο στο πλαίσιο για την ολοτελή ανάπτυξη των παιδιών της προσχολικής ηλικίας. Η κατανόηση του εαυτού και η θετική αύξηση της αυτοεικόνας του κάθε παιδιού, που υλοποιείται βασιζόμενη στις θετικές αλληλεπιδράσεις με τον χώρο, είναι σημαντικοί παράγοντες για τον συναισθηματικό γραμματισμό και την ανάπτυξη της ψυχικής ανθεκτικότητας των μαθητών. Έτσι

οργανώνεται ο τρόπος που αποτελεί μοναδικότητα στο πλαίσιο αυτό για το κάθε παιδί που συγκεντρώνει και αναλύει δεδομένα με στόχο να ανταποκριθεί στις πολλές προκλήσεις που προέρχονται από το περιβάλλον γύρω του. Η μάθηση διαμορφώνεται στον πυρήνα του κοινωνικού γραμματισμού, που πραγματοποιείται βασιζόμενος στην κοινωνική αντίστοιχα αλληλεπίδραση κατά τη διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού και έτσι μέσα από μαθησιακά συμβάντα που προκύπτουν, προάγεται η συνεργασία και η αλληλεπίδραση. Επιπλέον η διαδικασία της μάθησης συντελείται μέσω του μηχανισμού μίμησης των συμπεριφορών ως μια προπαρασκευαστική κοινωνικοποίηση σε διάφορους ρόλους (Μπαμπάλης, 2005).

Βασικός παράγοντας για την κοινωνικοποίηση των παιδιών είναι η διαπροσωπική επικοινωνία, που εμπεριέχει τις κοινωνικές συμβάσεις και τα πολιτισμικά γεγονότα του περιβάλλοντος γύρω από τα παιδιά. Εκμεταλλεύονται συμβάντα της καθημερινότητας και οργανώνονται επικοινωνιακές συνθήκες που πραγματοποιούν την ανάγκη για την αύξηση συλλογικών κανόνων συμπεριφοράς που γίνονται αποδεκτοί, προωθούν την ατομική και ομαδική επιθυμία για την υλοποίηση στόχων (Δασκαλάκης, 2014). Με βάση τις αποφάσεις που είναι είτε ατομικές είτε ομαδικές γίνεται και η κατανομή των αντίστοιχων ρόλων. Μάλιστα, η προσωπική και κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών σχετίζεται με τρεις άρρηκτα συνδεδεμένες υποενότητες που είναι η αίσθηση του εαυτού η οποία σκοπεύει στη δημιουργία αρεστής αυτοεικόνας, την αυτονομία αλλά και την αλληλεξάρτηση όπως στην ανάπτυξη της αρεστής στάσης και αποδοχής της μάθησης. Επίσης, είναι η συναισθηματική επίγνωση που έχει ως στόχο τα παιδιά να μπορούν να κατανοούν και να αντιλαμβάνονται τα συναισθήματα τους, να μπορούν να τα εκφράζουν με το δικό τους μοναδικό τρόπο, να αυξήσουν περαιτέρω την ενσυναίσθηση τους και να μπορούν να διαχειρίζονται με σωστό τρόπο τα συναισθήματα και τη συμπεριφορά τους. Τέλος, οι διαπροσωπικές σχέσεις έχουν σκοπό να αναπτύξουν τη θετική αλληλεπίδραση και επικοινωνία των παιδιών έτσι ώστε να διατηρούνται οι σχέσεις που θα δημιουργούνται μεταξύ τους. (Μπαμπάλης, 2005). Βασικά πεδία που αναπτύσσονται στο νέο πρόγραμμα σπουδών είναι η γλώσσα αναφορικά με την προφορική επικοινωνία, την κατανόηση και δημιουργία προφορικών κειμένων και τη μεταγλωσσική επίγνωση, η γραπτή επικοινωνία που σχετίζεται με την κατανόηση γραπτών κειμένων και την εμπλοκή σε πρακτικές ανάγνωσης, την εμπλοκή σε πρακτικές γραφής, τις έννοιες και τις συμβάσεις γραπτού λόγου και τέλος την

πολυγλωσσική επικοινωνία και ειδικότερα την προτροπή χρήσης των γλωσσών κατά την κατανόηση και τη δημιουργία προφορικών και γραπτών κειμένων. Όσον αφορά τις τεχνολογίες πληροφορικής και εκπαίδευσης ο μαθησιακός στόχος επικεντρώνεται στην επεξεργασία της πληροφορίας και την ψηφιακή Δημιουργία και η επεξεργασία της πληροφορίας και η δημιουργική έκφραση με ψηφιακά εργαλεία. Από την άλλη όσον αφορά το παιδί και τις θετικές επιστήμες ο μαθησιακός στόχος είναι τα μαθηματικά και ειδικότερα οι τομείς της γεωμετρίας και οι μετρήσεις, οι αριθμοί-πράξεις και η άλγεβρα και τα στοχαστικά μαθηματικά. Στο πεδίο των φυσικών επιστημών οι μαθησιακοί στόχοι σχετίζονται με τις φυσικές Επιστήμες, τους ζωντανούς οργανισμούς, την υλη και τα φαινόμενα, τη Γη και το πλανητικό σύστημα και Διάστημα, ενώ στο πεδίο της τεχνολογίας κατασκευών οι υποενότητες σχετίζονται με τα παραδοσιακά και σύγχρονα τεχνολογικά εργαλεία τον εξοπλισμό και τις συσκευές και την τεχνολογία των κατασκευών ως εργαλείο στην καθημερινή ζωή (NEO-ΣΧΟΛΕΙΟ-2021, 2014, Α.Π.Σ,2021, Κωτόπουλος. Βακάλη, 2022).

2.2.2. Τέχνες

Η επαφή με τις τέχνες παρέχει ένα μαθησιακό βίωμα που σχετίζεται με την ανάγκη και την επιθυμία των παιδιών να εκφράσουν με δημιουργικό τρόπο τις ιδέες, τα συναισθήματα και τις απόψεις τους σε ζητήματα και γεγονότα που τα αφορούν. Μέσω της οργανωμένης και της συνεχούς εμπλοκής τους με τις τέχνες, δημιουργούν αντίληψη και κρίση με αισθητικό περιεχόμενο γίνονται αποδεκτά σε στοιχεία και αξίες είτε του τοπικού, είτε του παγκόσμιου πολιτισμού, επεξεργάζονται επιλογές και λύσεις με δημιουργικά στοιχεία και αντλούν ευχαρίστηση και ικανοποίηση από την καλλιτεχνική δημιουργία. Η σημασία των εικαστικών τεχνών για τον άνθρωπο είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς ήδη από την παιδική ηλικία, οι τέχνες συμβάλλουν στην ανάπτυξη του ατόμου αφού η ενασχόληση των παιδιών με αυτές και η δημιουργία έργων συμβάλλει στην πνευματική ανάπτυξη, την ψυχική ολοκλήρωση, αλλά και στην δημιουργία ισχυρής αυτοπεποίθησης. Σύμφωνα με τον Piaget (1986-1980) το παιδί, με τις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, ζητάει ταυτόχρονα να ικανοποιήσει τις ανάγκες του και να προσαρμοστεί τόσο στα γύρω του αντικείμενα όσο και στα υποκείμενα (Μαγουλιώτης, 2014).

Η αισθητική αγωγή ως μια ευρεία έννοια χρησιμοποιείται για να περιγράψει την αγωγή που καλλιεργεί τις αισθήσεις με απαραίτητο γνώμονα την χρήση και την αξιοποίηση της τέχνης. Η αισθητική αγωγή ενεργοποιεί στα παιδιά τη γοητεία και τις δυνατότητες, παρέχοντας εναλλακτικοί και συναισθηματικά ποικίλοι τρόποι επικοινωνίας που στηρίζονται στην καλλιτεχνική έκφραση. Στα πλαίσια του νηπιαγωγείου προσφέρονται στα παιδιά καλλιτεχνικά βιώματα που τους παρέχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν σιγά-σιγά τις Τέχνες και να τις τοποθετήσουν στην προσωπική τους ζωή, έχοντας την μορφή προσωπικής απόλαυσης και πνευματικής εξύψωσης, δημιουργικής έκφρασης και εργαλεία αντίληψης του κόσμου και του πολιτισμού. Σκοπός της αισθητικής αγωγής αποτελεί η καλλιέργεια και η ανάπτυξη της ευαισθησίας, της καλαισθησίας, της αισθητικής αντίληψης και της κριτικής ικανότητας ώστε να το άτομο να μπορεί να διακρίνει και να αντιληφθεί το ωραίο (Αρντουέν, 2000).

Είναι πολύ σημαντική η ύπαρξη των Τεχνών στην πρόοδο των ικανοτήτων επικοινωνίας όπως επίσης και όλες οι μορφές τεχνών έχουν το δικό τους συμβολικό σύστημα. Με τα σημεία, τους κώδικες, τα στοιχεία της κάθε τέχνης δημιουργείται ο αισθηματικός γραμματισμός που προσφέρει στα παιδιά διαφορετικούς και δημιουργικούς τρόπους που σχετίζονται με την επικοινωνία και την έκφραση. Επίσης, η ενεργός συμμετοχή των παιδιών στις τέχνες παρέχει στα παιδιά την ευκαιρία να αναπτύξουν τις θεμελιώδεις ικανότητες της δημιουργικής και κριτικής σκέψης και της επίλυσης των ζητημάτων. Η ενασχόληση με τις τέχνες βοηθά στην ανάπτυξη της ταυτότητας, της αυτοπεποίθησης και της ενσυναίσθησης των παιδιών στην κοινωνική αλληλεπίδραση και την απόκτηση κινήτρων μάθησης. Ειδικότερα η παιδαγωγική αξία των εικαστικών τεχνών συνεισφέρει στην ανάπτυξη του παιδιού τόσο των αντιληπτοκινητικών ικανοτήτων όσο και του χαρακτήρα του. Το παιδί με αυτά που δημιουργεί εξωτερικεύει τον εσωτερικό του κόσμο και τα συναισθήματά του, αναπτύσσει τις κοινωνικές δεξιότητες του στην παρουσίαση των δημιουργιών του και τονώνει την αυτοπεποίθησή του μέσα από τα έργα του (Γεωργούλης, 2009).

Οι τέχνες οργανώνονται στα κεντρικά δεδομένα των θεωρητικών προσεγγίσεων του αισθητικού, θεατρικού και μουσικού γραμματισμού που συνυπάρχουν και εμπλέκονται με απόλυτη αρμονία σε όλα τα θεματικά πεδία της εκπαίδευσης. Ο αισθηματικός γραμματισμός σχετίζεται με την ευαισθησία που προβάλλουν τα παιδιά όταν έρχονται σε επαφή με έργα τέχνης και στην ικανότητα να ερμηνεύσουν

συμβολικά συστήματα που παρουσιάζονται στα καλλιτεχνικά δημιουργήματα. Μέσα από απορίες, συνειρμούς και αφηγήσεις, τα παιδιά όταν έχουν τον ρόλο του θεατή που παρατηρούν και επεξεργάζονται ένα έργο τέχνης, επιχειρούν να πλησιάσουν τον πρωτογενή τρόπο σκέψης που ανήκει στον καλλιτέχνη και συνάμα σκαρφίζονται καινοτόμες ιδέες για να συλλάβουν ευκολότερα ένα γεγονός, ενώ οι ίδιοι οι μαθητές γίνονται μικροί καλλιτέχνες εκμεταλλευόμενοι τις ιδέες αυτές για να πειραματιστούν με υλικά μέσα υλοποιώντας έτσι τις δικές τους καλλιτεχνικές δημιουργίες (Μαγουλιώτης, 2014).

Όσον αφορά τον θεατρικό γραμματισμό, τα παιδιά θα προσηλώσουν περισσότερο το ενδιαφέρον τους στο περιεχόμενο και τις τεχνικές που περιέχουν τα θεατρικά δράματα και παιχνίδια προσεγγίζοντας έτσι έννοιες και νοήματα με κριτικό τρόπο. Παράλληλα, αναπτύσσουν το λεξιλόγιό τους, περιγράφουν, επεξεργάζονται, αναλύουν και κατανοούν τη θεατρική εμπειρία. Η ανάμειξή τους στη θεατρική εμπειρία, μέσω των θεατρικών παιχνιδιών και την οργάνωση παραστάσεων δίνει την δυνατότητα στα παιδιά να αναπτύξουν τα εκφραστικά τους μέσα και να απορροφήσουν στοιχεία και δεδομένα από το θεατρικό βίωμα που ζουν. Το θέατρο στηρίζεται στην παιγνιώδη πλευρά της τέχνης, και να καλλιεργεί ταυτόχρονα την καλλιτεχνική και τη μαθητική πλευρά του νηπίου (Κουρετζής, 2006).

Επιπλέον, ο μουσικός γραμματισμός σχετίζεται με ποικίλα μουσικά στοιχεία και καθορίζει την ικανότητα αποκωδικοποίησης των μουσικών ήχων και από που προέρχονται. Παράλληλα, κάνει αναφορά στη συμμετοχή των παιδιών για την μουσική ακρόαση, έκφραση, εκτέλεση και παραγωγή νοήματος του συγκεκριμένου πλαισίου. Οι Τέχνες συνδέονται άρρηκτα με τις ακόλουθες υποκατηγορίες: εικαστικές τέχνες που έχουν στόχο την επαφή των παιδιών με την εικαστική μορφή και σύνθεση, την εξοικείωση με το εικαστικό περιεχόμενο, στη προσαρμογή με το εικαστικό περιβάλλον και παρουσίαση. Τη θεατρική τέχνη που έχει σκοπό την θεατρική έκφραση και αλληλεπίδραση, στη γνωριμία των παιδιών με τα θεατρικά δεδομένα και δημιουργία, τα είδη θεάτρου και άλλα διαπολιτισμικά και κοινωνικά πλαίσια. Τέλος, η μουσική στοχεύει στην αναγνώριση του ήχου, την εξοικείωση με τη μουσική γραφή και τα συστήματα ρυθμού, στη μουσική παραγωγή, εκτέλεση και στην ανάπτυξη της μουσικής κουλτούρας. Η ευκαιρία εξωτερίκευσης και δημιουργικής αποκάλυψης των ικανοτήτων κάθε μαθητή μέσω των Τεχνών αποτελεί ένα σημαντικό πλεονέκτημα «παιδοκεντρικής» προσέγγισης για τη μάθηση όπως

επίσης και ένα μέσο που ευνοεί την εξατομικευμένη ανάμειξη αλλά και τη συνεργασία των παιδιών στο πλαίσιο της μαθησιακής δράσης.

Θεματικό πεδίο: Δημιουργία και έκφραση, τέχνες

Θεματικές υποενότητες: Εικαστικές Τέχνες, εικαστική μορφή και σύνθεση, εικαστικό περιεχόμενο, εικαστικός χώρος και παρουσίαση

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα: Τα παιδιά να μπορούν να αναγνωρίζουν τα χρώματα, τα είδη των γραμμών και των σχημάτων στο περιβάλλον γύρω τους και τα έργα τέχνης με τα οποία έχουν έρθει σε επαφή. Να ανακαλύπτουν διαφορετικές μεταξύ τους τεχνικές και τρόπους δημιουργίας και αναπαράστασης εκμεταλλευόμενοι τα έργα τέχνης. Να κατανοούν την αξία της και τη σημασία όλων των αισθήσεων για την υλοποίηση μιας δημιουργίας με καλλιτεχνικό χαρακτήρα. Να γνωρίζουν τα ονόματα γνωστών καλλιτεχνών και ζωγράφων και να καταλαβαίνουν τα μηνύματα που θέλουν να περάσουν τα έργα τέχνης τους. Να κατανοήσουν την εθνική και παγκόσμια καλλιτεχνική και εικαστική δημιουργία, Να κατονομάσουν τους ειδικούς χώρους που είναι διαμορφωμένοι κατάλληλα για την εκπλήρωση των εκθέσεων έργων τέχνης. Να διαπιστώνουν τους τρόπους που εμπλέκονται στην καλλιτεχνική διαμόρφωση του άμεσου και έμμεσου χώρου τους.

Επίσης, τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να κάνουν πειράματα με τα χρώματα και να χρησιμοποιούν διάφορα υλικά μέσα, να σχηματίζουν ξανά νέα αντικείμενα από τα ήδη καθημερινά υπάρχοντα. Να δημιουργούν καινοτόμα έργα, πειραματιζόμενα τα υλικά μέσα που έχουν στα χέρια τους με δημιουργικό τρόπο, να χρησιμοποιούν την τεχνολογία και τα μέσα που παρέχει για την παραγωγή μιας καλλιτεχνικής δημιουργίας. Να μπορούν να περιγράψουν με ευκολία τα υλικά μέσα που χρησιμοποίησαν για να πραγματοποιήσουν το εικαστικό τους έργο. Να κάνουν υποθέσεις και παρατηρήσεις για ένα έργο τέχνης, τι τους εντυπωσίασε και τι τους προβλημάτισε, να εκφράζουν τα συναισθήματα που τους προκαλεί ένα έργο τέχνης και αν τους θυμίζει κάποια προσωπική τους εμπειρία που έζησαν παρελθοντικά. Να προτείνουν την οργάνωση της τάξης τους για να πραγματοποιήσουν μία επίσκεψη σε ειδικά διαμορφωμένο εικαστικό χώρο, να γνωρίσουν ένα ψηφιακό περιβάλλον που σχετίζεται με τον πολιτισμό και τη κουλτούρα και τέλος να κάνουν αξιολόγηση των προτάσεων που αφορούν την παρουσίαση μιας εικαστικής απόπειρας.

Μάλιστα, τα παιδιά με τη ζωηρή φαντασία που διαθέτουν και τη δημιουργικότητα μπορούν να αντιμετωπίσουν τη διαδικασία υλοποίησης ενός εικαστικού έργου, αντιλαμβάνονται σταδιακά το δικό τους στίλ που σχετίζεται με την καλλιτεχνική έκφραση, να επιτυγχάνουν την συνεργασία με την υπόλοιπη ολομέλεια για την επίτευξη ενός έργου τέχνης. Να αναπτύσσουν τον σεβασμό και την εκτίμηση για την εικαστική έκφραση και δημιουργία των ατόμων με ειδικές και μαθησιακές ανάγκες, να εμφανίζουν σταδιακά την αυτοπεποίθηση για την προφορική παρουσίαση των δημιουργιών τους, να αντιληφθούν πως η τέχνη είναι υποκειμενική σε μεγάλο ποσοστό. Να αναπτύσσουν τα δικά τους προσωπικά κριτήρια και προτιμήσεις για τα εικαστικά έργα και να δείχνουν σεβασμό στα έργα τέχνης των υπόλοιπων, να δείχνουν εκτίμηση στη τέχνη και να την αντιμετωπίζουν ως μία μορφή έκφρασης και επικοινωνίας η οποία αγγίζει παγκόσμιο επίπεδο, να επιδιώκουν την επίσκεψη σε έναν ειδικά διαμορφωμένο εικαστικά χώρο και να απολαμβάνουν τα εκθέματά του με τον απαιτούμενο σεβασμό. Να εκμεταλλεύονται τη δυνατότητα που τους δίνει η τεχνολογία να έχουν πρόσβαση σε χώρους παγκόσμιου πολιτισμού και κουλτούρας, να συνεργάζονται και να αλληλεπιδρούν με στόχο την βελτίωση της αισθητικής ποιότητας του χώρου γύρω τους για να παρουσιάζονται με περισσότερη άνεση τα έργα τους. Τέλος να εκτιμούν και να σέβονται την εικαστική και καλλιτεχνική δημιουργία που προέρχεται από όλους τους λαούς του κόσμου.

Δραστηριότητα 1η:

Στόχοι: τα παιδιά ενώνουν τα βασικά χρώματα ανακαλύπτοντας τα δευτερεύοντα.

Πραγματοποιούν συνθέσεις χρωμάτων και τις αποτυπώνουν σε αντικείμενα.

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες να ενώνουν μεταξύ τους τα βασικά χρώματα ανακαλύπτοντας έτσι τα δευτερεύοντα που αποτυπώνονται σταδιακά στο χαρτί ή σε κάποιο άλλο υλικό έτσι ώστε να δημιουργηθεί μία παλέτα με ποικίλες αποχρώσεις. Πραγματοποιούν συνθέσεις με χρώματα που τα αποτυπώνουν σε αντικείμενα της καθημερινότητας, δημιουργούν ψηφιδωτά ή τελειοποιούν τα έργα τους με όσπρια ή ζυμαρικά ή ακόμη μια με πολύχρωμα χαρτόνια που τα κόβουν ή τα σκίζουν στο μέγεθος και το σχήμα που επιθυμούν για να τα τοποθετήσουν στα έργα τους. Χρησιμοποιούν υλικά που μπορούν να ανακυκλωθούν και κατασκευάζουν τρισδιάστατα έργα τέχνης, κάνουν πειράματα συνδυάζοντας κατά τη γνώμη τους υλικά που δεν ταιριάζουν μεταξύ τους ανακαλύπτοντας έτσι καινούριους τρόπους

εικαστικής δημιουργίας. Συνηθίζουν με τεχνικές ζωγραφικής και αντλούν έμπνευση για τη υλοποίηση προσωπικών έργων, χρησιμοποιούν την τεχνική του ανάγλυφου στοιχείου στα έργα τους και χρησιμοποιούν χρώματα για να δημιουργήσουν την αίσθηση των περιγραμμάτων και της υφής. Υιοθετούν σταδιακά το λεξιλόγιο των εικαστικών και έτσι μπορούν να ονομάζουν κατηγορίες εκθεμάτων που βρίσκονται σε μουσεία, έργα τέχνης όπως είναι οι πίνακες και είδη ζωγραφικής. Αντλούν έμπνευση και ιδέες από τα παγκόσμια καλλιτεχνικά κινήματα και σχεδιάζουν καινοτόμες δημιουργίες, εκμεταλλευμένοι φυσικά και την ΤΠΕ, παρατηρώντας ένα έργο τέχνης ονομάζουν και περιγράφουν τα οπτικά στοιχεία βασιζόμενοι στο θέμα το οποίο επεξεργάζονται. Δημιουργούνται ομάδες για να παρατηρήσουν όλοι μαζί το ίδιο έργο τέχνης από μία διαφορετική όψη, ζωγραφίζουν καινούριες εκβάσεις με βάση τους συνειρμούς που έχουν και σχετίζονται περιμετρικώς. Παρατηρούν και επεξεργάζονται με λεπτομέρεια στοιχεία μορφικά μια εικαστικά για να κατανοήσουν τη πρόθεση και το μήνυμα του ζωγράφου και να εκφράσουν τις δικές τους απόψεις και γνώμες. Κάνουν επισκέψεις σε ιστορικούς χώρους και κατανοούν την έκβαση και εξέλιξη της ιστορίας που έδωσαν έμπνευση σε πολλούς καλλιτέχνες για τα θέματα που χρησιμοποίησαν στα έργα τους, ανατρέχουν σε αναζητήσεις ψηφιακών πλατφορμών που σχετίζονται με τον παγκόσμιο πολιτισμό και χρησιμοποιούν τις εφαρμογές που διατίθενται για να μπορούν να παρατηρήσουν καλύτερα τα έργα σε μεγέθυνση και να φτιάξουν την δική τους συλλογή στο διαδίκτυο με πολλά και ενδιαφέροντα έργα τέχνης.

Τέλος, συνεργάζονται και κάνουν καλλιτεχνικές παρεμβάσεις στο άμεσο και έμμεσο περιβάλλον τους με αφορμή την ενεργό συμμετοχή του νηπιαγωγείου σε μία καλλιτεχνική έκθεση ή εκδήλωση που υλοποιείται από την τοπική κοινότητα. οι μαθητές να μπορούν να αναγνωρίζουν το σώμα, τη κίνηση, το πρόσωπο και τη φωνή ως μέσα έκφρασης, επικοινωνίας και δημιουργίας νοημάτων, να προσδιορίζουν τον ρόλο τους ως ένα «όπλο» για να υποδυθούν έναν χαρακτήρα και να μεταφερθούν σε έναν διαφορετικό χρόνο και χώρο. Να γνωρίζουν τα είδη των θεατρικών συμβάσεων, να αντιλαμβάνονται τον χώρο που διαδραματίζεται το έργο και τον χώρο του θεατή, να κατανοούν τον τρόπο κατασκευής του υλικού του θεάτρου και να έχουν γνώσεις για τα είδη του ελληνικού και παγκόσμιου θεάτρου.

Να μπορούν επίσης να διακρίνουν και να επεξεργάζονται τις δυνατότητες που έχει το σώμα τους για να εκφράζονται, να κατανοούν τα κινησιολογικά όρια του σώματος σε

σχέση με τον χώρο και έτσι να προσαρμόζουν την εκφραστική κίνηση. Να διαλέγουν τον ρόλο που τους ταιριάζει και να δίνουν μία αιτιολόγηση για την επιλογή τους, να δομούν τα δεδομένα του ρόλου, στα πλαίσια του σεναρίου και να κάνουν προτάσεις για να λύσουν ένα ζήτημα κάτω από το πρίσμα του ρόλου τους. Να παρατηρούν και να επεξεργάζονται τα γλωσσικά και εκφραστικά μέσα έτσι ώστε να επιτυγχάνουν την επικοινωνία και τη διάδραση των θεατρικών δρώντων και παιχνιδιών. Να ενθαρρύνουν και να παρέχουν πολλούς συμβολισμούς σε διάφορα αντικείμενα, να κάνουν προτάσεις για τη διαμόρφωση δεδομένων που ολοκληρώνουν μία πρόταση και προβάλλουν εκτιμήσεις για το αποτέλεσμα ενός θεατρικού δρώντος. Να περιγράφουν τα δεδομένα ενός θεατρικού έργου είτε με φυσική παρουσία, είτε διαδικτυακά, στην παρακολούθηση μιας παράστασης, να καταγράφουν τις απόψεις και τις προτιμήσεις τους για τα είδη του θεάτρου και τέλος να ενώνουν το περιεχόμενο ενός θεατρικού δρώντος με καταστάσεις που λαμβάνουν χώρα στην καθημερινότητα και τη σύγχρονη ζωή.

Επιπρόσθετα, υιοθετούν διαφορετικούς τρόπους έκφρασης για το θέατρο για να επιτυγχάνεται η επικοινωνία με βιώματα και συναισθήματα, να συμμετέχουν ενεργά στην ομάδα που έχει δημιουργηθεί με σκοπό τον συντονισμό της κίνησης και της έκφρασης στο πλαίσιο του θεατρικού παιχνιδιού. Να δείχνουν καλή διάθεση για να δίνουν λύσεις σε ζητήματα που αφορούν την οργάνωση θεατρικών δράσεων σε περίπτωση που ένας ρόλος διεκδικείται από την ολομέλεια, να βιώνουν ρεαλιστικές ή φανταστικές καταστάσεις και να πλησιάζουν την οπτική του «άλλου», μέσω των ρόλων που ερμηνεύουν, να ελευθερώνουν τον ρόλο τους και να γίνονται κριτικοί θεατές. Να ευχαριστιούνται την εμπειρία της συμμετοχής τους σε πολλές θεατρικές δραστηριότητες, να εκφράζονται ελεύθερα με την ενεργό συμμετοχή τους σε θεατρικές δράσεις και παιχνίδια, ισχυροποιώντας τους δεσμούς και τις σχέσεις τους με την υπόλοιπη ομάδα. Να δείχνουν εκτίμηση και σεβασμό στο θέατρο και την ιστορία του πολιτισμού που έχει ο κάθε τόπος και τέλος, να έχουν την συμπεριφορά του καλού θεατή σε διάφορα θεατρικά γεγονότα.

Δραστηριότητα 2^η:

Στόχος: τα παιδιά να κινούνται με ευκολία στον χώρο και να εκφράζονται με το σώμα τους.

Περιγραφή: Τα παιδιά να μπορούν να κινούνται με ευκολία στον χώρο και να εκφράζονται με το σώμα τους ακολουθώντας την πορεία της αφήγησης που συμμετέχουν, επαναλαμβάνουν ίδιες φράσεις και προτάσεις με διαφοροποιημένο τρόπο επιτονισμού κάθε φορά και στη συνέχεια κάνουν διαλόγους για αλλαγές που αφορούν την έκφραση και το νόημα. Έπειτα, οι ομάδες που έχουν σχηματιστεί κινούνται σε διαφορετικούς προσδιορισμένους χώρους, έτσι ώστε να αποδοθεί με την κατάλληλη κινησιολογία ο ρόλος που έχει αναλάβει το κάθε παιδί και να κατακτήσει την δική του ατομική θέση αλλά ταυτόχρονα να υποστηρίξει την ομάδα για να μην βγει εκτός χώρου. Όταν χωρίζονται σε ζευγάρια καλούνται να επικοινωνήσουν σε μία γλώσσα που δεν είναι απόλυτα κατανοητή, έτσι ώστε να χρησιμοποιήσουν όλα τα μέσα που διαθέτουν για να γίνει κατανοητή. Η παντομίμα επίσης, είναι ένας τρόπος έκφρασης και αναπαράστασης προσώπων και αντικειμένων είτε ρεαλιστικών, είτε ανήκουν στον κόσμο της φαντασίας, πραγματοποιούν αυτοσχεδιασμούς είτε λεκτικούς, είτε πρακτικούς για την ικανοποίηση των απαιτήσεων των ρόλων που έχουν κληθεί να βγάλουν εις πέρας. Σκαρφίζονται φανταστικές ιστορίες και δίνουν μορφή και ζωή σε άψυχα αντικείμενα που είναι χρήσιμα για την έκβαση του έργου τους. Στο ελεύθερο θεατρικό παιχνίδι τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να μεταμφιεστούν στον ήρωα που επιθυμούν να υποδυθούν, διαμορφώνουν τον χώρο μετακινώντας τα έπιπλα που διαθέτει σε πλευρές που επιθυμούν, ορίζουν τον φωτισμό που θέλουν και διαλέγουν τη μουσική υπόκρουση, υλοποιώντας το «σκηνικό» που επιθυμούσαν. Επιλέγουν τον χώρο των «ηθοποιών» και των «θεατών» και κινούνται αναλόγως τον ρόλο που διαθέτουν σε μία θεατρική αυτοσχεδία παράσταση ή επιλέγουν να παρακολουθήσουν ως θεατές πλέον το θεατρικό γεγονός με βάση τα κριτήρια που έχουν θέσει αλλάζοντας παράλληλα τους ρόλους τους. Γνωρίζοντας, μάλιστα, τα είδη της θεατρικής μάσκας που προέρχονται από ποικίλους πολιτισμούς και ιστορικούς χρόνους, το κάθε παιδί ξεχωριστά, διαλέγει να φτιάξει μία μάσκα που θα την χρησιμοποιήσει για να υποδυθεί κάποιο πρόσωπο και να «ταξιδέψει» σε άλλο τόπο και χρόνο αποκαλύπτοντας με αυτόν τον τρόπο τις σκέψεις και τα συναισθήματά του. Χάρη στη τεχνολογία έχουν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν βιντεοσκοπημένα αποσπάσματα παραστάσεων θεάτρου σκιών και να κατασκευάσουν τις φιγούρες που επιθυμούν από χαρτί και να αναπαραστήσουν ορμισμένες σκηνές από τις παραστάσεις, και κάνοντας τις κατάλληλες φωνές τελειοποιώντας το έργο τους. Έχουν ενεργό συμμετοχή στην οργάνωση μίας εκδήλωσης θεατρικού περιεχομένου στο σχολείο και ξάνουν συζητήσεις για το αν πρέπει να γίνουν αλλαγές στις

εκφράσεις τους, την ένταση που χρησιμοποιούν στην φωνή τους, την κίνηση και το χορό για να γίνει έτσι η παράσταση κατανοητή στο ακρωτήριό της. Γνωρίζουν ποικίλα είδη τέχνης του θεάτρου και αποφασίζουν όλοι μαζί να παρακολουθήσουν μία θεατρική παράσταση η οποία είναι σχετική με τα ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις τους. Τέλος, αφορμισμένοι από τη δραματοποίηση ενός παραμυθιού π.χ. με οικολογικό περιεχόμενο αναλαμβάνουν ρόλους και μέσω αυτών αναπτύσσονται τα επιχειρήματά τους για την καλύτερη δυνατή προστασία του περιβάλλοντος. Τα παιδιά μαθαίνουν να ξεχωρίζουν και να αναγνωρίζουν τους ήχους αλλά και ποια είναι η αφετηρία τους, μπορούν να προσδιορίσουν τις ιδιαιτερότητες που έχει κάθε ήχος και να τις ονομάζουν, να συνδέουν του ήχους με μουσικά σύμβολα και τη σημειογραφία τους. Κατανοούν τις δυνατότητες της κάθε φωνής ξεχωριστά, ονομάζουν μουσικά όργανα και τα τοποθετούν σε κατηγορίες αντίστοιχα, αναγνωρίζουν από τι υλικό έχει κατασκευαστεί το κάθε μουσικό όργανο και προσδιορίζουν τα στοιχειώδη χαρακτηριστικά του ρυθμού. Αντιλαμβάνονται τις μουσικές έννοιες για την εκτέλεση ενός μουσικού κομματιού, αναγνωρίζουν τα πολλά και διάφορα είδη της μουσικής από την εγχώρια αλλά και παγκόσμια κουλτούρα, παρατηρούν διαφορές στις λειτουργίες της μουσικής και του τραγουδιού στην καθημερινή ζωή του τόπου του και του κόσμου σε ευρύτερο επίπεδο και έτσι εκφράζουν συναισθήματα, υμνούν κατορθώματα και περιγράφουν λεπτομερώς αξιολογικές στιγμές και βιώματα.

Έχουν την δυνατότητα να περιγράψουν τις διαφορετικότητες που έχει ο κάθε ήχος, να επινοούν ελεύθερα συστήματα που δεν βασίζονται σε κάποια εμπειριστατωμένη σημειογραφία για να συλλέξουν τους ήχους και να τους «διαβάσουν» σε μία απλή γραφική παρτιτούρα. Να μπορούν να τραγουδούν με ρυθμό και συγχρονισμό σε μία μη τυπική σχολική χορωδία, να επιχειρούν την κατασκευή αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων και να συντονίζουν τη δραστηριότητά τους αυτή σε αυτοσχέδιες ορχήστρες και χορωδίες. Να δημιουργούν απλά σχήματα ρυθμού με κίνησης ή και χτυπήματα, να έχουν υπό έλεγχο τον ρυθμό και την ταχύτητα του κομματιού τους και να τα συνοδεύουν από απλά μελωδικά σχήματα. Ανάλογα με το είδος τους να θέτουν σε κατηγορίες ποικίλα μουσικά δρώμενα, να εκφράζουν και να δίνουν αιτιολόγηση για την προτίμησή τους για συγκεκριμένα είδη μουσικής και να ενώνουν τη μουσική με το τραγούδι σύμφωνα με τις συνθήκες και τις καταστάσεις που επικρατούν καθημερινά σε ποικίλους λαούς της επικράτειας.

Ως προς την μουσική ακρόαση να δείχνουν θετική και ευχάριστη στάση αλλά και διάθεση έτσι ώστε να καλλιεργούν σε σταδιακά χρονικά διαστήματα το «μουσικό» τους αυτί, να δημιουργήσουν και να αναπτύξουν το δικό τους μουσικό και τραγουδιστικό στιλ και να το εκφράζουν με όλες τους τις αισθήσεις και να δείχνουν τον δέοντα σεβασμό στη μουσική δημιουργία και τα μουσικά όργανα. Να δημιουργούν κλίμα συνεργασίας και να συμμετέχουν ενεργά σε μουσικές δραστηριότητες και γεγονότα, να έχουν πειθαρχία και έλεγχο στον εαυτό τους όσον αφορά την απόδοση του ρυθμού και να υποστηρίζουν τις μουσικές τους προτιμήσεις σεβόμενοι πάντα τα μουσικά ακούσματα και επιλογές των άλλων. Να δέχονται την ύπαρξη και την παρουσία της μουσική που ανήκει σε άλλους πολιτισμούς και να έχουν την συμπεριφορά του καλού ακροατή σε πολλά και διαφορετικά μουσικά δρώμενα και καταστάσεις.

Δραστηριότητα 3^η:

Στόχος: Χωρίς την χρήση των αισθήσεων τα παιδιά να αφουγκράζονται τους ήχους και τα αντικείμενα γύρω τους.

Περιγραφή: Χωρίς να χρησιμοποιούν την αίσθηση της όρασης, έχοντας, δηλαδή, τα μάτια τους κλειστά, να αφουγκράζονται τους ήχους και να καλούνται κάθε φορά να ονοματίζουν το αντικείμενο ή τον άνθρωπο από το οποίο προήλθε ο ήχος που άκουσαν νωρίτερα, να αναπαριστούν θεμελιώδη χαρακτηριστικά του ήχου και της μουσικής αντίστοιχα όπως είναι η ένταση, η διάρκεια και το ύψος που έχει ο τόνος με το σώμα τους και να επεξεργάζονται μία εικόνα από την οποία αντλούν ενθάρρυνση να σκεφτούν ένα τοπίο στο οποίο παράγονται ήχοι και έτσι μπορούν να καταγράψουν όσα περισσότερα στοιχεία και πληροφορίες μπορούν που παράγουν ήχο με το σώμα, τα υλικά της φύσης ή του νηπιαγωγείου αλλά και με μουσικά όργανα, είτε φυσικά, είτε τεχνητά. Όταν δημιουργούνται ζευγάρια διαλέγουν έναν ήχο που προέρχεται από το περιβάλλον και κάνουν πειράματα συνδυάζοντας ένα αντικείμενο από την τάξη που παράγει ήχο, ή ένα μουσικό όργανο και έπειτα αποφασίζουν για το ποιος από τους δύο ήχους αποδίδει καλύτερα, παρουσιάζοντας τις επιλογές τους στο τέλος με τον κατάλληλο συντονισμό και παίρνουν ανατροφοδότηση από την υπόλοιπη ολομέλεια. Έπειτα πλάθουν μία ιστορία ήχου σχηματίζοντας μικρές ομάδες και ξεκινούν, ορίζοντας πρώτα τα μουσικά όργανα ανάλογα με τον ήχο που βγάζει το καθένα, κάνουν στην συνέχεια πρόβες, καταγράφουν σε ένα χαρτί τα αυτοσχέδια

σύμβολα της κάθε ομάδας αλλά και την έκφραση που έχει ο ρυθμός κατά την διάρκεια της εκτέλεσης. Ενώνουν τις αυτοσχέδιες συλλογές με τη μουσική σημειογραφία και κάνουν εξάσκηση στις έννοιες της αξίας-διάρκειας με τη βοήθεια των ρυθμικών συλλαβών, την κίνηση, χτυπήματα με παλαμάκια ή μουσικά όργανα που ανήκουν στην κατηγορία των κρουστών είτε ακολουθώντας, είτε σχηματίζοντας μοτίβα ρυθμού, προσκαλούν έναν από τους γονιούς των παιδιών που έχει μουσικές γνώσεις και παίζει ένα μουσικό όργανο, δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά να το παρατηρήσουν, να το επεξεργαστούν και να διατυπώσουν απορίες σχετικά με την ιστορία του, τον τόπο καταγωγής του και με ποιον τρόπο κατασκευάστηκε. Σε παγκόσμιες εορτές, όπως είναι η Πρωτοχρονιά, ακούν, συνοδεύουν τον ρυθμό με όργανα και παραδοσιακά εθιμικά τραγούδια που προέρχονται από διάφορες χώρες του κόσμου, επίσης, παρακολουθούν μία ποικιλία από βιντεοσκοπημένες παραστάσεις και δρώμενα και στην συνέχεια κάνουν διάλογο για τα χαρακτηριστικά και τα στοιχεία που παρατήρησαν και κατέγραψαν. Τέλος, σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις τους αναλαμβάνουν να υποδυθούν ρόλους σε μία μουσική παράσταση και επίσης μοιράζονται τα «καθήκοντά» τους για το ποιος θα αναλάβει το τραγούδι, ποιος θα είναι ο μαέστρος και θα κατευθύνει την άτυπη χορωδία και ποιοι θα συμμετέχουν σε αυτή (Α.Π.Σ Προσχολική, 2021).

Δραστηριότητα 4^η:

Στόχος: Τα παιδιά να είναι σε θέση να αφηγηθούν την υπόθεση μιας ιστορίας ή ενός παραμυθιού, όπως τα ίδια τη φαντάζονται.

Περιγραφή: Ο εκπαιδευτικός σε αυτή τη δραστηριότητα προκαλεί την περιέργεια των μικρών μαθητών. Έχοντας εκτυπώσει από νωρίς φωτοτυπίες που απεικονίζουν την ιστορία για έναν ελληνικό μύθο, και ειδικότερα με το μύθο του Δαίδαλου και του Ίκαρου, σκορπίζει σε εμφανή σημεία τις φωτοτυπίες που έχουν κομμάτια της ιστορίας σε διάφορα μέρη της τάξης, όταν τα παιδιά είναι απασχολημένα και παίζουν. Μόλις κάποιο από τα παιδιά εντοπίσει κάποια φωτοτυπία του ζητά να την κρατήσει και στη συνέχεια στην παρεούλα που θα μαζευτούν ο εκπαιδευτικός ρωτά τι είναι αυτή η φωτοτυπία που βρήκαν τα παιδιά στην τάξη. Αμέσως ξεκινά η δραστηριότητα και τα παιδιά αναρωτιούνται τι είναι αυτά που βρήκαν και αν υπάρχουν άλλα χαρτιά κρυμμένα μέσα στην τάξη. Ο εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να βρουν τα υπόλοιπα χαρτιά και όταν τα εντοπίσουν τους ζητά να μαζευτούν όλοι μαζί στην

παρεούλα και να δουν τι είναι αυτά που βρήκαν. Έπειτα τα παιδιά με την παρότρυνση της εκπαιδευτικού προσπαθούν να βάλουν τις αριθμημένες σελίδες στη σειρά προκειμένου να δουν τι λένε. Ο εκπαιδευτικός ρωτά αν τα παιδιά θέλουν να μάθουν τι λέει η ιστορία και κατόπιν τη διαβάξει δυνατά και φωναχτά μέσα στην τάξη. Αφού τελείωσε την ιστορία η εκπαιδευτικός ρωτά τα παιδιά να πουν τη γνώμη τους για αυτήν αν τους άρεσε κι αν όχι. Αφού απαντήσουν τα παιδιά τότε τους προτείνει μια ιδέα, να φτιάξουν κι αυτά μια διαφορετική εκδοχή της ιστορίας όπως τα ίδια την φαντάζονται με τον ίδιο πρωταγωνιστή. Το κάθε παιδί με τη σειρά μπορεί να πει την γνώμη του και να καταγράψει με όποιον τρόπο μπορεί μια νέα εκδοχή συνθέτοντας τη δική του φανταστική ιστορία, ενώ τα υπόλοιπα παιδιά μπορούν να συμπληρώνουν και να βοηθούν στη σύνθεση της ιστορίας εάν χρειαστεί, ενώ ο εκπαιδευτικός με τη σειρά του δίνει κατευθυντήριες οδηγίες για να βοηθήσει στην οικοδόμηση της ιστορίας των παιδιών. Με τον τρόπο αυτό τα παιδιά αναπτύσσουν τις γλωσσικές τους δεξιότητες. Ειδικότερα σκοπός της δραστηριότητας είναι να αφηγούνται και να αναδιηγούνται και να μπορούν να παράγουν γραπτά κείμενα.

Δραστηριότητα 5^η

Στόχος: τα παιδιά πρέπει να μπορούν να αντιληφθούν ένα αντικείμενο από τα χαρακτηριστικά και την περιγραφή του.

Περιγραφή: Τα παιδιά αφού μαζευτούν στην παρεούλα, τους ζητάει ο εκπαιδευτικός να χωριστούν σε δυάδες για να παίξουν ένα παιχνίδι. Το παιχνίδι ονομάζεται βρες ποιο είναι το σωστό αντικείμενο. Ο εκπαιδευτικός δίνει στο κάθε ζευγάρι παιδιού ένα κουτί που περιέχει ένα αντικείμενο έκπληξη. Το κάθε ζευγάρι θα παίρνει ένα κουτί έκπληξη και θα κάθεται απέναντι από τα υπόλοιπα παιδιά. Στη συνέχεια τα παιδιά θα ανοίξουν το κουτί, θα δουν το αντικείμενο και έπειτα θα προσπαθήσουν να περιγράψουν το αντικείμενο που βλέπουν χωρίς να πουν τι είναι και χωρίς να το δείξουν στους συμμαθητές τους, λέγοντας χαρακτηριστικά στοιχεία του αντικειμένου, τη χρήση του και οτιδήποτε άλλο βοηθήσει στο να βρεθεί τι είναι κρυμμένο στο κουτί. Τα υπόλοιπα παιδιά με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού θα προσπαθούν να μαντέψουν τι αντικείμενο είναι, ενώ με ερωτήσεις που θα κάνουν θα επιχειρούν να το βρουν υποστηρίζοντας γιατί πιστεύουν ότι το αντικείμενο που είναι κρυμμένο είναι αυτό που λένε με τη χρήση επιχειρημάτων. Ο εκπαιδευτικός θα παρεμβαίνει

όπου χρειάζεται για να κατευθύνει και να δώσει παράδειγμα στα παιδιά, για να βοηθά αλλά και για να συντονίζει τη συζήτηση. Το κάθε ζευγάρι που κερδίζει θα παίρνει έναν πόντο. Στο τέλος ο εκπαιδευτικός θα δώσει χρόνο στα παιδιά ώστε να σκεφτούν και να αφηγηθούν με τη σειρά μια ιστορία με τα αντικείμενα που υπάρχουν στα κουτιά είτε με όλα είτε με κάποια από αυτά και να την παρουσιάσουν στην τάξη. Η δραστηριότητα αυτή αποσκοπεί στο να αναπτυχθεί η λεκτική επικοινωνία και οι γλωσσικές δεξιότητες των παιδιών σε προφορικό επίπεδο. Επιπλέον αναπτύσσονται η δεξιότητες της περιγραφής και της αναδιήγησης, της αναδιατύπωσης επιχειρημάτων και ερωτήσεων.

Δραστηριότητα 6^η

Στόχος: να μπορούν να διηγηθούν μια ιστορία και να την αποτυπώσουν σε εικόνες

Περιγραφή: Ξεκινώντας τη δραστηριότητα ο εκπαιδευτικός ζητάει από τα παιδιά να μαζευτούν όλοι μαζί γύρω του για να διαβάσουν ένα ποίημα. Ο εκπαιδευτικός προτού διαβάσει το ποίημα κάνει ανάγνωση τον τίτλο και ζητά από τα παιδιά να υποθέσουν για τι πράγμα μιλάει το έργο και ποια εικάζουν ότι μπορεί να είναι η υπόθεσή του. Αφού τα παιδιά σκεφτούν απαντούν στην ερώτηση, αιτιολογώντας παράλληλα με επιχειρήματα την επιλογή που έκαναν. Ο εκπαιδευτικός χωρίς να δώσει κάποιο στοιχείο επιπλέον προχωρά στην ανάγνωση του ποιήματος. Έπειτα ρωτάει τα παιδιά πόσο κοντά νομίζουν ότι ήταν η σκέψη τους για τον τίτλο, με το περιεχόμενο και την πλοκή του ποιήματος. Όταν τα παιδιά απαντήσουν και σχολιάσουν αν μάντεψαν τελικά σωστά ή λανθασμένα το περιεχόμενο του ποιήματος, καλούνται να διαλέξουν έναν στίχο από το ποίημα και να περιγράψουν την εικόνα που αποτυπώνεται στο μυαλό τους γύρω από το στίχο αυτό. Ο εκπαιδευτικός δημιουργεί ζευγάρια με τα παιδιά και τους ζητά να αποτυπώσουν σε μορφή εικόνας στο χαρτί τον στίχο που διάλεξαν. Κατόπιν τα παιδιά θα ζωγραφίσουν τον αγαπημένο τους στίχο με χρώματα ώστε να φτιάξουν μια εικονογραφημένη ανάλυση του ποιήματος. Στο κάτω μέρος του χαρτιού θα γράψουν το στίχο που επέλεξαν συνδυάζοντας την εικόνα με το γραπτό λόγο. Αφού τελειώσουν τις ζωγραφιές με την βοήθεια του εκπαιδευτικού θα ενώσουν τις ζωγραφιές όλες μαζί με τη σειρά που είναι οι στίχοι, δημιουργώντας ένα εικονογραφημένο βιβλίο του ποιήματος. Η δραστηριότητα αυτή έχει ως στόχο να βοηθήσει τα παιδιά να αναπτύξουν την περιγραφή της βασικής ιδέας ενός κειμένου,

να αναλύουν ιστορίες και ποιήματα δημιουργώντας εικόνες και αποτυπώνοντας τη δική τους προσωπική οπτική για την υπόθεση και τους πρωταγωνιστές, αλλά και να μπορούν να παράγουν και να δημιουργούν γραπτά και πολυτροπικά κείμενα.

2.2.3. Εμπλοκή της Δημιουργικής Γραφής στα Νέα Προγράμματα Σπουδών (2021)

Η Δημιουργική Γραφή στο νηπιαγωγείο επικεντρώνεται κυρίως στον αφηγηματικό και περιγραφικό λόγο. Γενικά η τέχνη της αφήγησης υπάρχει από αρχαιοτάτων χρόνων, καλύπτοντας μια ανάγκη του ανθρώπου να αφηγείται ιστορίες. Από την προϊστορική εποχή όπου ο άνθρωπος δημιουργεί παραστάσεις πάνω στην πέτρα, την εποχή του Ομήρου όπου αφηγούνται τα μακροσκελή έπη μέχρι και σήμερα οι άνθρωποι δημιουργούν ιστορίες για πολέμους, κατορθώματα, αγώνες, έρωτες κ.α. Όλη η ανθρώπινη ιστορία αποτελείται από ένα πλέγμα αφηγήσεων των ανθρώπων που την αποτελούν και των κατορθωμάτων τους σε κάθε επίπεδο. Ο λόγος αυτός δεν θα μπορούσε να μην αποτελεί μέρος της σχολικής πραγματικότητας και να μην καλλιεργείται στα παιδιά. Για το λόγο αυτό ο περιγραφικός λόγος διδάσκεται ήδη από τις πρώτες προσχολικές τάξεις με απλές περιγραφές αντικειμένων, πραγμάτων, ζώων, προσώπων, τοποθεσιών και φαινομένων όπου τα παιδιά καλούνται να αναφέρουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους βασιζόμενα σε συγκεκριμένες ερωτήσεις που τους γίνονται. Πιο αναλυτικά τα βήματα της περιγραφής που ακολουθούνται αφορούν αρχικά την προσέγγιση του αντικειμένου και την κατηγοριοποίησή του μέσω του βασικού του χαρακτηριστικού. Στη συνέχεια εστιάζουν στο συγκεκριμένο αντικείμενο και παραθέτουν τα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα, ενώ έπειτα επιλέγουν και αναφέρουν τις λεπτομέρειες του αντικειμένου. Για παράδειγμα στην περιγραφή ενός πορτοκαλιού τα παιδιά καλούνται να αναφέρουν τι είδους τρόφιμο είναι, το χρώμα και το σχήμα του, πως είναι στην αφή και στη γεύση, ποια είναι η χρήση και το μέγεθός του και τι άλλες ιδιότητες έχει. Αυτό που επιχειρείται να καλλιεργηθεί με τη χρήση του περιγραφικού λόγου είναι η αξιοποίηση των αισθήσεων για την αισθητηριακή ανάλυση του αντικειμένου κάνοντας χρήση της όρασης, της ακοής, της αφής, της όσφρησης, της γεύσης, και του συναισθήματος, η οργάνωση του λόγου τους, η σωστή δόμηση και η συνοχή του, ώστε το νήπιο να είναι σε θέση να εντάξει το αντικείμενο σε ένα θέμα ή μια κατηγορία, να μπορεί να

χρησιμοποιεί ρήματα αίσθησης, επιρρήματα και διάφορα επίθετα, με λογική συνέπεια και κάνοντας χρήση συνδετικών λέξεων (Κωτόπουλος & Βακάλη, 2022).

Όσον αφορά τον αφηγηματικό λόγο, κι αυτός αναπτύσσεται κατά την προσχολική ηλικία. Ήδη εξάλλου από τη βρεφική ηλικία τα νήπια ξεκινούν να αποκτούν αντίληψη της δομής, της χρήσης και της έννοιας της γλώσσας, κάνοντας χρήση στην αρχή απλών και μονολεκτικών προτάσεων στην επικοινωνία τους για να μεταπηδήσουν στην πορεία στη σταδιακή χρήση προτάσεων στις οποίες αφηγούνται ιστορίες είτε από τα βιώματα που έχουν είτε από τη φαντασία τους κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού τους. Σύμφωνα μάλιστα με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί η αναπτυξιακή αλληλουχία του αφηγηματικού λόγου και οι δεξιότητες δόμησης της αφήγησης, αναπτύσσονται κατά την ηλικία μεταξύ δυο και πέντε ετών. Στην πρώιμη νηπιακή ηλικία των τριών ετών τα παιδιά ξεκινούν να παράγουν ιστορίες στις οποίες αναφέρουν μια σειρά ονομάτων υπονοώντας τη δράση των ηρώων. Οι ιστορίες τους έχουν απλές δομές και σύντομη ακολουθία, ενώ αποτελούνται κυρίως από ρήματα ενέργειας. Έχουν έναν χαρακτήρα και ένα θέμα. Στην ηλικία των τεσσάρων χρόνων τα παιδιά είναι σε θέση να εξηγήσουν αποσπασματικά καταστάσεις, γεγονότα και δραστηριότητες μεμονωμένων περιστατικών χωρίς χρονική αλληλουχία που τα καθιστά δυσνόητα για τον ακροατή. Οι αρχικές αυτές αφηγήσεις είναι περισσότερο συγκροτημένες ιστορίες από πριν και παρουσιάζουν αμοιβαίες σχέσεις αιτιότητας μεταξύ εσωτερικών σκέψεων και εξωτερικών γεγονότων που όμως εφαρμόζονται χωρίς όρια, ενώ κάνουν χρήση απλών συνδέσμων. Κατόπιν στην ηλικία των πέντε και έξι χρόνων τα παιδιά είναι σε θέση να αφηγηθούν ιστορίες με αρκετά επεισόδια και να παράγουν αρκετά ολοκληρωμένες ιστορίες. Οι αφηγήσεις των παιδιών δύναται να περιέχουν περισσότερες αναφορές στις πράξεις, στις σκέψεις, στους στόχους του ήρωα, στα αποτελέσματα των πράξεών τους και λιγότερες αναφορές σε μη σχετικά γεγονότα. Ακόμη έχουν βελτιώσει το πρόβλημα της χρονικής σειράς ωστόσο τελειώνουν ανώριμα και απότομα την ιστορία τους. πολλές φορές η αρχή και το τέλος της ιστορίας δεν συνδέονται μεταξύ τους. Στα έξι χρόνια μπορούν να αφηγηθούν καλά δομημένες ιστορίες, αναφέροντας τα δεδομένα της ιστορίας, τους ήρωες, το χώρο και το χρόνο, μπορούν να κάνουν σύνδεση των γεγονότων και να προτείνουν λύσεις σε προβλήματα. Στην ηλικία των επτά ετών είναι πλέον σε θέση να συμπεριλάβουν περισσότερα επεισόδια στην ιστορία τους (Κωτόπουλος & Βακάλη, 2022).

Σύμφωνα με έρευνα των Stein και Glenn (1979), σχετικά με τον αφηγηματικό λόγο των παιδιών προσχολικής ηλικίας και ενηλίκων τυπικής ανάπτυξης βρέθηκε πως τα παιδιά και οι ενήλικες που δομούν ολοκληρωμένες αφηγήσεις, συμπεριλαμβάνουν στις αφηγήσεις τους σωστή γραμματική και γλωσσικά χαρακτηριστικά υψηλού επιπέδου όπως ρήματα που περιγράφουν συναισθηματικές και νοητικές καταστάσεις των χαρακτήρων και ρήματα που περιγράφουν τους διαλόγους των χαρακτήρων της αφήγησης, τα οποία καθιστούν πιο σαφή την οργάνωση της αφήγησής τους και δείχνουν ένα πιο ανεπτυγμένο επίπεδο γλώσσας.

Από την έρευνα προέκυψε πως υπάρχουν πέντε στάδια αφήγησης των παιδιών προσχολική ηλικίας. Το πρώτο στάδιο είναι αυτό της ονοματοθεσίας στην ηλικία των τεσσάρων, όπου γίνεται χρήση ονοματικών ετικετών και επαναλαμβανόμενο συντακτικό για την περιγραφή γενικών σκέψεων. Στο δεύτερο στάδιο της παράθεσης τα παιδιά μπορούν να περιγράψουν το θεματικό πυρήνα και τις δράσεις των χαρακτήρων χωρίς να υπάρχουν αιτιακές ή χρονικές σχέσεις μεταξύ τους. Στο τρίτο στάδιο της σύνδεσης τα παιδιά περιγράφουν γεγονότα τα οποία συνδέουν με τον πυρήνα και αναφέρουν ενέργειες των χαρακτήρων που συνδέονταν με γεγονότα στην ιστορία. Στην ηλικία των πέντε η αφήγηση στο στάδιο της αλληλουχίας περιλαμβάνει χρονική ακολουθία με τη χρήση χρονικών συνδέσμων και επιρρημάτων και πιο ανεπτυγμένο επίπεδο γλώσσας. Στο πέμπτο και τελευταίο στάδιο της αφήγησης εμπεριέχονται όλα τα προηγούμενα χαρακτηριστικά όπου πλέον υπάρχει και μια ολοκληρωμένη δομή και είναι υψηλό αφηγηματικό επίπεδο καθώς και σχεδιασμός της ιστορίας.

Η γλωσσική διδασκαλία αποτελεί μια μαθησιακή περιοχή όπου δίνεται έμφαση στον κριτικό γραμματισμό και τα κείμενα λειτουργούν ως προϊόντα επικοινωνίας, ως γλωσσικές και νοηματικές δομές, ως φορείς ιδεολογικών και κοινωνικοπολιτισμικών νοημάτων αλλά και ως προϊόντα αξιολόγησης. Στο νηπιαγωγείο το μάθημα της γλωσσικής διδασκαλίας εστιάζει στην παραγωγή και στην κατανόηση του προφορικού και γραπτού λόγου, ενώ η δημιουργική γραφή συντελεί καταλυτικά στη βελτίωση της γλωσσικής ανάπτυξης του παιδιού μέσα από διάφορες δραστηριότητες (Κωτόπουλος & Βακάλη, 2022).

Επίσης, ο προφορικός λόγος, επιδιώκει την αντίληψη των παιδιών για τη διαφορά των προφορικών κειμενικών ειδών, εξασκούνται στην αναγνώρισή τους, ανακαλύπτουν την διαφορά στον τρόπο με τον οποίο εκφράζονται, την επικοινωνία διαλέγοντας τη σωστή χρήση λεξιλογίου το οποίο είναι εμπλουτισμένο αλλά και άλλα στοιχεία της γλώσσας ανάλογα με το κειμενικό είδος, το γεγονός και τις συνθήκες που επικρατούν. Στον γραπτό λόγο τα παιδιά ωθούνται να αναζητήσουν το γραπτό κείμενο στο Νηπιαγωγείο. Χάρη σε επεξεργασμένα κείμενα, οδηγούνται σε υποθέσεις για το περιεχόμενο του κειμένου, κατανοούν το κύριο θέμα της ιστορίας και συλλέγουν δεδομένα. Παροτρύνονται στην παραγωγή δικών τους γραπτών κειμένων ή ψηφιακών κάνοντας χρήση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του λόγου. Η χρήση της ΤΠΕ στα πλαίσια του Νηπιαγωγείου αυξάνει τη δημιουργικότητα, τη δημιουργική έκφραση και την έκφραση των ιδεών των παιδιών. Μάλιστα με το Θέατρο αναπτύσσεται η δημιουργική έκφραση και συμβάλει στον αυτοσχεδιασμό των ρόλων που αναλαμβάνουν τα παιδιά με βάση τα βιώματά τους. (Κωτόπουλος & Βακάλη, 20)

Κεφάλαιο 3^ο: Σύγκριση των δύο προγραμμάτων σπουδών

Τα Προγράμματα Σπουδών του Νηπιαγωγείου (2014/2021) παρουσιάζουν αρκετές διαφορές ως προς τη χρονολογία τους, τη δομή τους, τις δράσεις και δραστηριότητες που περιέχουν, ακόμη και η εμπλοκή της Δημιουργικής Γραφής είναι διαφορετική στο κάθε Πρόγραμμα. Ξεκινώντας με το Πρόγραμμα του 2014 το οποίο περιέχει τη χρήση του στην καθημερινή πρακτική στα πλαίσια του Νηπιαγωγείου, είναι ένα εφόδιο πολύ σημαντικό στα χέρια των εκπαιδευτικών που περιέχει δεδομένα, σκοπούς και σωστές παιδαγωγικές πρακτικές για όλα τα παιδιά ανεξαιρέτως. Εξασφαλίζει ένα συνολικό πλαίσιο για να οργανωθεί η μάθηση των παιδιών αλλά και η διδασκαλία στα Νηπιαγωγεία και δεν στερεί από τους εκπαιδευτικούς την ευκαιρία να πραγματοποιήσουν μαθησιακές εμπειρίες από τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των νηπίων. Επίσης πρεσβεύει αρχές έτσι ώστε η εκπαίδευση να έχει εξασφαλίσει τις βάσεις για την καλύτερη ανάπτυξη των παιδιών και την μετέπειτα πορεία τους. Έχει βασικούς στόχους που κύριο μέλημά τους είναι η διαμόρφωση μίας υγιούς και σωστής προσωπικότητας των παιδιών, αυξάνεται μάλιστα και η διάθεση των παιδιών για εξερεύνηση και αναζήτηση νέων βιωμάτων. Αναβαθμίζεται ο ρόλος του εκπαιδευτικού που έχει ως στόχο την ισορροπία των δράσεων των παιδιών και έτσι διαμορφώνει το κατάλληλο μαθησιακό πλαίσιο. Μάλιστα, προωθεί τη δημιουργική και κριτική σκέψη που οδηγεί τα παιδιά σε καινούριες προσεγγίσεις ιδέες και προοπτικές κάνοντας την σκέψη τους πιο δημιουργική. Ακόμη, η κριτική σκέψη συμβάλει στην αιτιολόγηση των απόψεων και τη αξιολόγηση δεδομένων (NEO-ΣΧΟΛΕΙΟ-2021, 2014, Α.Π.Σ,2021, Κωτόπουλος. Βακάλη, 2022)..

Άλλο ένα κομμάτι του προγράμματος είναι η προώθηση και η ανάπτυξη της σκέψης των παιδιών. Μάλιστα, η εκπαιδευτικός κινεί τα παιδιά να πραγματοποιούν διερευνήσεις έτσι ώστε να καταλήγουν εύκολα σε συμπεράσματα και πορίσματα. Να εκφράζουν την σκέψη τους με ποικίλους τρόπους, όπως είναι ο προφορικός λόγος, ο γραπτός, τα εικαστικά, το θέατρο κ.α. Τέλος περιλαμβάνει παιχνίδια τα οποία χωρίζονται σε ποικίλες κατηγορίες, που είναι οι εξής: το κινητικό παιχνίδι, το κοινωνικό, το δημιουργικό, το φανταστικό, το κοινωνικό-δραματικό, ο χειρισμός των αντικειμένων και τέλος οι κανόνες και η διερεύνηση. Μάλιστα, στο Πρόγραμμα του 2014 για το Νηπιαγωγείο, στις μαθησιακές περιοχές, διαπιστώνεται ότι η Γλώσσα είναι ένα μέσο επικοινωνίας, οργανώνει τα κείμενα και είναι και σύστημα. Όσον

αφορά τον προφορικό λόγο τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να κατανοήσουν τα χαρακτηριστικά του λόγου για να διακρίνουν το είδος του ομιλητή και έτσι, χρησιμοποιώντας τα χαρακτηριστικά αυτά να δημιουργήσουν καινούρια κειμενικά είδη. Αντιλαμβάνονται μάλιστα τον τρόπο παραγωγής κειμένου που συμπίπτει με τη κύρια ιδέα του κειμένου, τα πρόσωπα στα οποία απευθύνεται και τον σκοπό του. Τα παιδιά εκφράζουν ερωτήσεις, απορίες και ζητάνε επεξηγήσεις και απαντήσεις και εξασκούνται στο να εκφράζουν την άρνησή τους με πολλούς τρόπους. Για να μπορέσουν να δημιουργήσουν προφορικά κείμενα κατάλληλα για κάθε περίπτωση, προτρέπονται να οργανώνουν τον λόγο τους και να εμπλουτίζουν το λεξιλόγιό τους. Επιπλέον, φτιάχνοντας ποιήματα με ρίμα και παίζοντας με γλωσσοδέτες κατανοούν ότι οι λέξεις αποτελούνται από μικρότερα τμήματα. Στον γραπτό λόγο δύνεται η δυνατότητα στα παιδιά να αναπτύξουν τις γνώσεις τους μέσω των κειμένων και να κατανοήσουν ότι ο γραπτός λόγος συμπληρώνει των προφορικό. Στην προσπάθεια παραγωγής κειμένων είναι σημαντικό τα παιδιά να καταλάβουν ότι τα κείμενα γίνονται για να καλύψουν στόχους και ανάγκες. Σε κάθε είδος κειμένου επιλέγονται τα κατάλληλα χαρακτηριστικά του γραπτού λόγου και έτσι καλύπτονται οι καθημερινές ανάγκες του Νηπιαγωγείου (ΝΕΟ-ΣΧΟΛΕΙΟ-2021, 2014, Α.Π.Σ,2021, Κωτόπουλος, Βακάλη, 2022).

Μάλιστα, γίνεται και χρήση των ΤΠΕ για να αυξηθούν οι εμπειρίες των παιδιών για πειραματισμό, επινόηση, λύση ζητημάτων και ανταλλαγή απόψεων. Έχουν γνώσεις και επεξεργάζονται τα ψηφιακά εργαλεία, δημιουργούν γραπτά κείμενα, συνεργάζονται και επικοινωνούν μέσω του διαδικτύου και με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού στέλνουν μηνύματα με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. Όσον αφορά τη Θεατρική Τέχνη που προσεγγίζεται από το συγκεκριμένο πρόγραμμα πραγματοποιείται η παρότρυνση των παιδιών να αναλάβουν ρόλους που είναι βασισμένοι σε ιστορίες γνωστές σε αυτά. Μπορούν ακόμη, να δώσουν και ένα διαφορετικό τέλος στο έργο. Ακόμη, γίνεται προσπάθεια για την κατανόηση των αντίθετων ρόλων από τα παιδιά και να γνωρίσουν τις διαφορετικές μορφές του θεάτρου.

Εν αντίθεση, το Πρόγραμμα Σπουδών του 2021 περιέχει τη φυσιολογία του Νηπιαγωγείου, δηλαδή, τη σημασία του στην βαθμίδα της εκπαίδευσης, τον σκοπό του για τις μελλοντικές απαιτήσεις της κοινωνίας και βασίζεται σε σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις για την αναπτυξιακή μάθηση των παιδιών. Το παιδί

μαθαίνει να επικοινωνεί προφορικά αξιοποιώντας την περιγραφή, την αναδιήγηση, την διατύπωση και σύνοψη επιχειρημάτων και ερωτήσεων με τη χρήση των απαραίτητων ερωτηματικών λέξεων και την αξιοποίηση κατάλληλων δραστηριοτήτων που στοχεύουν στην ενίσχυση των περιοχών αυτών. Όσον αφορά τη γραπτή επικοινωνία των παιδιών, οι εκπαιδευτικοί επικεντρώνονται στην αναγνώριση ενός γραπτού κειμένου και του κειμενικού είδους που αυτό εντάσσεται μέσα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματά τους, ενώ μαθαίνουν να γνωρίζουν πληροφορίες για γνωστούς συγγραφείς, για τυπογραφικά σύμβολα και το κατάλληλο λεξιλόγιο ανά περίπτωση, μαθαίνουν να γράφουν και να αξιοποιούν πληροφορίες τις οποίες εντάσσουν στο κατάλληλο πλαίσιο, μέσα από ανάλογες δραστηριότητες που στοχεύουν στην ανάπτυξη των παραπάνω γνωστικών πεδίων. Η χρήση των τεχνολογιών της πληροφορικής λειτουργεί υποστηρικτικά και λειτουργικά στο έργο των εκπαιδευτικών και χρησιμοποιείται για την εξάσκηση των δεξιοτήτων των παιδιών μέσα από ηλεκτρονικές δραστηριότητες (NEO-ΣΧΟΛΕΙΟ-2021, 2014, Α.Π.Σ,2021, Κωτόπουλος, Βακάλη, 2022).

Όσον αφορά την κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού, το νέο πρόγραμμα σπουδών αποσκοπεί στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που δείχνουν την αίσθηση του εαυτού του κάθε παιδιού και της συναισθηματικής επίγνωσης. Πιο συγκεκριμένα το παιδί πρέπει να είναι σε θέση να περιγράφει τον εαυτό του, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, τα επιτεύγματά του αλλά και τα συναισθήματα που βιώνει σε διάφορες καταστάσεις είτε είναι θετικά είτε αρνητικά με τη χρήση του κατάλληλου λεξιλογίου, εξωτερικεύοντας τα συναισθήματά του. Δραστηριότητες όπως ο απολογισμός στο τέλος της ημέρας, η αφήγηση της δικής τους προσωπικής οπτικής, οι αναφορές στα συναισθήματά τους μετά από διάφορα ερεθίσματα, η περιγραφή σημαντικών προσωπικών γεγονότων, είναι μερικές από τις ασκήσεις που θα υποβοηθήσουν το παιδί να αναπτυχθεί συναισθηματικά.

Οι θετικές επιστήμες και η τεχνολογία κατασκευών αποτελεί ένα σημαντικό τομέα στο πρόγραμμα σπουδών που στοχεύει στην καλλιέργεια δεξιοτήτων όπως η περιγραφή γεωμετρικών σχημάτων, ιδιοτήτων, θέσεων κλπ με τη χρήση του κατάλληλου μαθηματικού λεξιλογίου. Η επαφή με τον κόσμο των μαθηματικών είναι σημαντική για την καλύτερη κατανόηση, ανάλυση και επίλυση ενός προβλήματος, στο οποίο θα πρέπει να μάθουν να διατυπώνουν ερωτήματα, να αναλύουν τα βήματα και να περιγράφουν το ζητούμενο. Οι θετικές επιστήμες επικεντρώνονται σε

πρακτικούς και βασικούς τομείς της καθημερινότητας όπως τα υλικά της φύσης, οι εποχές, τα φυσικά φαινόμενα, το πλανητικό σύστημα, τα διάφορα εργαλεία τα οποία θα πρέπει να γνωρίζουν τη λειτουργία τους και να περιγράφουν τα παιδιά. Η κινητική αγωγή και οι τέχνες είναι ιδιαίτερα σημαντικός τομέας που συμβάλλει καθοριστικά στη σωματική ανάπτυξη του παιδιού, στην έκφραση και τη δημιουργία του. Η θεατρική τέχνη δρα καταλυτικά στην ολόπλευρη σωματική και κινητική ανάπτυξη και ενεργοποίηση του παιδιού, βοηθώντας το να κατακτήσει τις λεπτές και αδρές κινήσεις, ενώ συνεισφέρουν αποτελεσματικά στο συντονισμό και την ωρίμανση του νευρικού συστήματος. Η δημιουργική κίνηση μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη των αντιληπτικών ικανοτήτων, των σωματικών, των κινητικών δεξιοτήτων και στη μη λεκτική επικοινωνία. Όλα τα προαναφερθέντα πραγματοποιούνται μέσα από ενδεικτικές δραστηριότητες που στοχεύουν στην ανάπτυξη συγκεκριμένων κάθε φορά τομέων. (NEO-ΣΧΟΛΕΙΟ-2021, 2014, Α.Π.Σ,2021, Κωτόπουλος. Βακάλη, 2022).

Αναλυτικότερα το νέο πρόγραμμα δίνει έμφαση στο παιδί, τη σωματική του κατάσταση όπως επίσης τη δημιουργική του σκέψη και έκφραση. Οι γνώσεις των παιδιών, οι δεξιότητες και οι στάσεις γίνονται το επίκεντρο για τον συνδυασμό των τεχνών με την κινησιολογία. Ακόμη, παρουσιάζει τη προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών στα πλαίσια του Νηπιαγωγείου μέσω των μαθησιακών δράσεων και δραστηριοτήτων. Ένα άλλο κομμάτι του Προγράμματος είναι οι Τέχνες που παρέχουν μαθησιακά βιώματα στα παιδιά και σχετίζονται έντονα με την ανάγκη των παιδιών να εκφράσουν με δημιουργό και ελεύθερο τρόπο τις απόψεις τους, τα συναισθήματα τους όπως επίσης και ζητήματα που τα απασχολούν. Η ΤΠΕ κάνει την εμφάνισή της και σε αυτό το Πρόγραμμα και επικεντρώνεται στη χρήση της από τα παιδιά με τη δημιουργία ψηφιακών έργων, αφηγήσεων χρησιμοποιώντας τα σωστά λογισμικά με τη συμβολή της Νηπιαγωγού πάντα. Μέσω της ΤΠΕ πραγματοποιείται η ανάπτυξη της δημιουργικότητας και η δημιουργικής έκφραση των ιδεών ενισχύονται με την βοήθεια της εικόνας, του ήχου και του κειμένου, παίρνουν ζωή. Η Θεατρική Τέχνη στο συγκεκριμένο πρόγραμμα εστιάζει στη δημιουργική έκφραση και τον αυτοσχεδιασμό των ρόλων με γνώμονα τις εμπειρίες των παιδιών. Τα παιδιά ενθαρρύνονται να πλάθουν σενάρια και σκηνές με την φαντασία τους και να τα κάνουν πραγματικότητα, να εκφράζουν τις σκέψεις τους και τις επιθυμίες τους μέσα από τους ρόλους και το παιχνίδι. Μάλιστα, πειραματίζονται, αναλαμβάνοντας

διαφορετικούς ρόλους με αντίθετες έννοιες για να βιώνουν είτε αληθινές καταστάσεις, είτε πλασματικές. Όσον αφορά τον προφορικό λόγο στο πρόγραμμα αυτό, τα παιδιά μαθαίνουν να δημιουργούν αφηγήσεις γεγονότων με χρονολογική σειρά και να διατυπώνουν ερωτήσεις με τη χρήση κατάλληλων ερωτηματικών λέξεων. Στον γραπτό λόγο, το πρόγραμμα αποσκοπεί στην αναγνώριση των σημειολογικών σημείων που ενισχύουν την δημιουργία των νοημάτων. Τα παιδιά, χάρη στην ενασχόληση τους με την λογοτεχνία γνωρίζουν τους σημαντικότερους παιδικούς συγγραφείς και ποιητές, αναλύουν παιδικές ιστορίες και ποιήματα πλάθοντας εικόνες και εκφράζουν τις ιδέες τους για όσα έχουν ακούσει και επιχειρούν την διαδικασία ανάγνωσης κειμένων.

Ένας άλλος κλάδος του Προγράμματος του 2021 είναι η Πολυγλωσσική Επικοινωνία στο Νηπιαγωγείο. Σε προηγούμενα προγράμματα δεν υπήρχε, είναι νέα ενότητα και σκοπός της είναι να γίνεται χρήση των γλωσσών για να γίνει κατανοητό στα παιδιά η δημιουργία των προφορικών και των γραπτών κειμένων. Επιδιώκεται, μάλιστα τα παιδιά να αφηγούνται παραδοσιακά κείμενα της χώρας τους, σε γλώσσα της αρεσκείας τους και να γράφουν τα κείμενα αυτά είτε στην μητρική τους γλώσσα, είτε σε άλλες γλώσσες του κόσμου. Ακόμη, το Θέατρο στο Νηπιαγωγείο παροτρύνει τα παιδιά να κατανοήσουν την κατάσταση του άλλου μέσα από τον ρόλο που έχει αναλάβει και να απολαμβάνουν τη συμμετοχή τους σε ποικίλα είδη παραστάσεων στα οποία συμμετέχουν για να επιφέρουν το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Τέλος, ένας ακόμη κλάδος που κάνει την εμφάνισή του για πρώτη φορά στα προγράμματα του Νηπιαγωγείου είναι το Παιδί, ο Εαυτός και η Κοινωνία. Η Προσωπική και Κοινωνικοσυναισθηματική Ανάπτυξη του Προγράμματος 2021 και συγκεκριμένα η θεματική υποενότητα Συναισθηματική Επίγνωση ωθεί τα παιδιά να εντοπίζουν και να κάνουν λόγο για γεγονότα που προκαλούν είτε θετικά, είτε αρνητικά συναισθήματα. Παροτρύνονται να εκφράζουν τα συναισθήματα τους χρησιμοποιώντας σωστές εκφράσεις αλλά και πλούσιο λεξιλόγιο. Ακόμη, οι θεματικές ενότητες Κοινωνικές Επιστήμες και Ιστορία και Πολιτισμός, ωθούν τα παιδιά να γνωρίσουν τα ήθη, τα έθιμα, τις παραδόσεις του τόπου τους, να τα περιγράψουν και να τα αναλύσουν (NEO-ΣΧΟΛΕΙΟ-2021, 2014, Α.Π.Σ,2021, Κωτόπουλος. Βακάλη, 2022).

Συγκριτικά τα δυο προγράμματα σπουδών παρουσιάζουν ομοιότητες καθώς συγκλίνουν σε κατηγορίες που αφορούν τόσο την κατανόηση όσο και την παραγωγή προφορικών και γραπτών κειμένων. Όσον αφορά τον γραπτό λόγο κοινή επίτευξη και

των δυο Προγραμμάτων Σπουδών είναι η ενθάρρυνση αναζήτησης γραπτών κειμένων εντός του χώρου του σχολείου, με τα οποία θα πρέπει να είναι σε θέση να επεξεργαστούν, να κατανοήσουν το βασικό θέμα, να βρουν πληροφορίες αλλά και να μπορούν να υποθέσουν το περιεχόμενό του. Τα παιδιά παροτρύνονται να δημιουργούν κείμενα ψηφιακά ή μη αξιοποιώντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του γραπτού λόγου.

Αναφορικά με τον προφορικό λόγο ο στόχος που τίθεται είναι να μπορεί το παιδί να κατανοήσει πολλά και διαφορετικά προφορικά κείμενα, μέσα από την εξάσκηση στην αναγνώριση των προφορικών κειμένων διαφορετικών ειδών. Ο διαφορετικός τρόπος έκφρασης των κειμένων, τα διαφορετικά γλωσσικά στοιχεία και το λεξιλόγιο που ανάλογα με το είδος της επικοινωνίας, τις κοινωνικές συνθήκες και την κατάσταση χρησιμοποιείται, τίθεται ως στόχος μάθησης για τα παιδιά. Τα δυο αυτά Προγραμμάτων Σπουδών επικεντρώνεται αμφότερα στην καλλιέργεια της ικανότητας ανάπτυξης επιχειρημάτων και απόψεων προκειμένου να είναι σε θέση να εκφράσουν τη συμφωνία ή τη διαφωνία τους σε μια συζήτηση με τον συνομιλητή τους (NEO-ΣΧΟΛΕΙΟ-2021, 2014, Α.Π.Σ,2021, Κωτόπουλος. Βακάλη, 2022).

Μια άλλη ομοιότητα των προγραμμάτων σπουδών είναι η ενασχόληση των παιδιών με τις τεχνολογίες πληροφορικής και εκπαίδευσης μέσα από τις οποίες καλούνται τα παιδιά να είναι σε θέση να δημιουργήσουν ψηφιακά έργα και αφηγήσεις κάνοντας χρήση των απαραίτητων λογισμικών και έχοντας φυσική τη βοήθεια του εκπαιδευτικού. Απώτερος σκοπός είναι να μπορούν να επεξεργαστούν την πληροφορία που τους δίνεται με τη στήριξη προγραμμάτων λογισμικού που προωθούν την ανάπτυξη της δημιουργικότητας. Τα πολυτροπικά κείμενα, δηλαδή η χρήση της εικόνας και του ήχου συνδυαστικά με το κείμενο τονώνουν και αναπτύσσουν την έκφραση ιδεών και τη δημιουργική έκφραση. Όσον αφορά την ανάπτυξη της «Θεατρικής Τέχνης», τα δυο προγράμματα παρουσιάζουν κοινά στοιχεία καθώς επικεντρώνονται στη δημιουργική έκφραση και στον αυτοσχεδιασμό ρόλων βασιζόμενοι στα προσωπικά βιώματα των μαθητών. Ο τρόπος επίτευξης αυτού συντελείται με την ενθάρρυνση δημιουργίας σκηνών και σεναρίων μέσα από τα οποία θα γίνονται παιχνίδια ρόλων και θα εκφράζουν τις εντυπώσεις, τις σκέψεις και τις επιθυμίες τους.

Από την αντίπερα όχθη, εκτός από τις συγκλίσεις εντοπίζονται και σημαντικές αποκλίσεις ανάμεσα στα δυο Προγράμματα σπουδών για το Νηπιαγωγείο στο προφορικό και γραπτό λόγο, στη χρήση των ΤΠΕ και στη θεατρική τέχνη, τη μουσική και το παιδί.

Αρχικά στο πρόγραμμα του 2014 παρατηρείται ότι η γλώσσα προσεγγίζεται έχοντας τρία χαρακτηριστικά ως μέσο δηλαδή επικοινωνίας, ως οργανωμένη σε κείμενο και ως σύστημα. Στον προφορικό λόγο τα παιδιά καλούνται να γνωρίζουν στοιχεία του κειμένου που θα τους βοηθά στην παραγωγή διαφορετικών κειμένων όπως το είδος του ομιλητή και τα χαρακτηριστικά του λόγου, ώστε να γνωρίζουν πως το κάθε κείμενο διαφέρει και εξαρτάται το είδος του ανάλογα με το σκοπό που υπηρετεί. Τα παιδιά καλούνται να εκφράζουν ερωτήσεις, απορίες, επεξηγήσεις και την άρνησή τους, να εμπλουτίζουν το λεξιλόγιό τους για τη δημιουργία προφορικών κειμένων κάθε είδους. Τα παιχνίδια με γλωσσοδέτες και ποιήματα βοήθα στην κατανόηση των επιμέρους τμημάτων της γλώσσας. Στον γραπτό λόγο από την άλλη γίνεται προσπάθεια διεύρυνσης των γνώσεων με τη χρήση κειμένων που δείχνουν την ομοιότητα γραπτού και προφορικού λόγου, τα οποία δημιουργούνται για συγκεκριμένους στόχους με την αξιοποίηση των κατάλληλων χαρακτηριστικών του γραπτού λόγου, για να καλύψουν καθημερινές ανάγκες στο χώρο του Νηπιαγωγείου (NEO-ΣΧΟΛΕΙΟ-2021, 2014, Α.Π.Σ,2021, Κωτόπουλος. Βακάλη, 2022).

Σχετικά με το Πρόγραμμα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο του 2021 στον προφορικό λόγο τα παιδιά εξασκούνται στην αφήγηση γεγονότων με χρονολογική σειρά και στη χρήση των κατάλληλων ερωτηματικών λέξεων για να διατυπώνουν ερωτήσεις. Ο γραπτός λόγος με τη σειρά του επικεντρώνεται στην αναγνώριση των σημειολογικών σημείων που ενισχύουν τη δημιουργία νοήματος και στον εντοπισμό των στοιχείων της δομής των γραπτών κειμένων. Η παιδική λογοτεχνία φέρνει σε επαφή τα παιδιά με σημαντικούς συγγραφείς και ποιητές, ενώ παράλληλα συντελείται η επεξεργασία κειμένων και των χαρακτηριστικών τους, μέσα από την ανάλυση παιδικών ιστοριών και ποιημάτων, τη δημιουργία εικόνων και απόψεων για όσα άκουσαν. Η δημιουργία της νέας υποενότητας «Πολυγλωσσική Επικοινωνία» έχει ως στόχο την καλύτερη κατανόηση και τη δημιουργία γραπτών και προφορικών κειμένων και την αφήγησή τους σε οποιαδήποτε γλώσσα.

Οι «Τ.Π.Ε» χρησιμοποιούνται επίσης διαφορετικά στα δυο προγράμματα σπουδών. Στο Πρόγραμμα Σπουδών του 2014 γίνεται χρήση των ΤΠΕ για την αύξηση των εμπειριών, για πειραματισμό, για επινόηση, για τη λύση προβλημάτων και την ανταλλαγή απόψεων. Εξασκούνται στη χρήση ψηφιακών εργαλείων, τη δημιουργία πολυτροπικών κειμένων και την διαδικτυακή επικοινωνία. Αντίθετα, στο Πρόγραμμα Σπουδών του 2021 η χρήση των «Τ.Π.Ε.» αφορά την ενίσχυση της δημιουργικότητας των παιδιών με τη χρήση διαφορετικών λογισμικών.

Η «Θεατρική Τέχνη» στο Πρόγραμμα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο του 2014 ενθαρρύνει τα παιδιά να υποδυθούν ρόλους εμπνευσμένους από ιστορίες δικές τους αλλάζοντάς την κατά το δοκούν, να δημιουργούν σενάρια και να παίζουν στο κουκλοθέατρο, να κατανοούν την ύπαρξη αντίθετων ρόλων, να γνωρίζουν διαφορετικές μορφές και είδη θεάτρου. Απεναντίας στο Πρόγραμμα Σπουδών του 2021 τα παιδιά καλούνται να κατανοήσουν τη θέση του άλλου μέσα από το ρόλο που υποδύονται και να διασκεδάζουν όλοι μαζί.

Σχετικά με τις δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής στην ενότητα της «Μουσικής» και της «Οπτικοακουστικής έκφρασης» στο Πρόγραμμα του 2014, τα παιδιά δημιουργούν στίχους τραγουδιών και εκφράζουν απόψεις, συναισθήματα για μουσικά κομμάτια αναπτύσσοντας τη δημιουργικότητά τους, αλλά και περιγράφουν πρόσωπα και γεγονότα, διατυπώνουν οπτικοακουστικές αφηγήσεις και υποδύονται ρόλους, αξιοποιώντας οπτικοακουστικά κείμενα.. Ωστόσο η ενότητα αυτή στο Πρόγραμμα Σπουδών του 2021 δεν υπάρχει καθόλου.

Η νέα ενότητα που υπάρχει αποκλειστικά στο Πρόγραμμα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο του 2021 είναι το «Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία» και επικεντρώνεται στην ικανότητα κατανόησης των συναισθημάτων θετικών και αρνητικών, με τη χρήση του κατάλληλου λεξιλογίου και των κατάλληλων εκφράσεων. Τέλος, στη θεματική ενότητα «Κοινωνικές Επιστήμες» του ίδιου θεματικού πεδίου, ειδικότερα στη θεματική υποενότητα «Ιστορία και Πολιτισμός» τα παιδιά μαθαίνουν για τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις του τόπου τους (ΝΕΟ-ΣΧΟΛΕΙΟ-2021, 2014, Α.Π.Σ,2021, Κωτόπουλος. Βακάλη, 2022).

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Α.Π.Σ Προσχολική (2021). Πρόγραμμα Σπουδών για την Προσχολική Εκπαίδευση, *Πρώτη Έκδοση: Αθήνα.*

Αρντουέν, Ι. (2000). *Η καλλιτεχνική αγωγή στο σχολείο*, μτφρ. Μ. Καρρά. Αθήνα: Νεφέλη.

Βακάλη, Α, Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ.& Κωτόπουλος, Τ. (2013). *Η Δημιουργική Γραφή στο Νηπιαγωγείο*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επίκεντρο.

Βασιλείου Ε., (2016). Τα Αναλυτικά Προγράμματα της ελληνικής Προσχολικής Εκπαίδευσης: Ιστορικοσυγκριτική μελέτη. *Διπλωματική εργασία*. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας: Φλώρινα.

Γεωργούλης (2009) *Το λήμμα φαντασία στο Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό του Ήλιου*. Αθήνα: Εκδόσεις Άγρα.

Γιούλη Χρονοπούλου. (2015). Δημιουργική Γραφή. *Διαδικτυακή Πηγή*. Ανακτήθηκε από <http://users.sch.gr/achrono/wordpress/wp-content/uploads/2015/12/2015-CreativeWriting.pdf>

Γκλιάου – Χριστοδούλου (2011). Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για το νηπιαγωγείο. Ανακτήθηκε από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο: http://www.pi-schools.gr/content/index.php?lesson_id=300&ep=372

Δασκαλάκης, Δ. (2014). *Ζητήματα κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Εκδόσεις Διάδραση

ΙΕΠ, (2017). Οδηγός εκπαιδευτικού για την περιγραφική αξιολόγηση στο νηπιαγωγείο. ΙΕΠ: Αθήνα.

Κουλαϊδης, Β. (2007). *Σύγχρονες Διδακτικές Προσεγγίσεις για την Ανάπτυξη Κριτικής Δημιουργικής Σκέψης*. ΟΕΠΕΚ: Αθήνα.

Κουρετζής, Μ. (2006). Το θεατρικό παιχνίδι ως μέσο αφύπνισης του κριτικού στοχασμού και της δημιουργικής φαντασίας. *Πρακτικά από την 5η Διεθνή Συνδιάσκεψη για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, Πανελλήνιο Δίκτυο Εκπαιδευτικών για το Θέατρο στην Εκπαίδευση*, Αθήνα.

Κωτόπουλος Τριαντάφυλλος Η., Βακάλη Άννα Π. (2022). Η Δημιουργική Γραφή στο Νηπιαγωγείο. *Σημειώσεις μαθήματος*. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας: Φλώρινα.

Μαγουλιώτης, Α. (2014). *Εικαστική Παιδαγωγική*. Εκδόσεις Συμμετρία: Αθήνα.

Μπαμπάλης, Θ. (2005). *Η κοινωνικοποίηση του παιδιού στη σχολική τάξη-ο ρόλος του εκπαιδευτικού*. Αθήνα: εκδόσεις Ατραπός

Νέο-Σχολείο 2021. (2020). Πρόγραμμα Σπουδών Νηπιαγωγείου. *Αναθεωρημένη Έκδοση: Αθήνα*.

Ξανθάκου, Γ. (1998). Η δημιουργικότητα στο σχολείο Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Παπαθεοδούλου, Α., Νικολαΐδου, Σ. (2014). Παιχνίδια Δημιουργικής Γραφής, Πώς έρχονται οι λέξεις. Εκδόσεις Μεταίχμιο: Αθήνα σ.101.

Παυλίδου, Ε. (2020). Κινητική ανάπτυξη και έκφραση του νηπίου: η δημιουργική κίνηση στην αισθητική και διαπολιτισμική αγωγή. *Διαδικτυακή πηγή*. Ανακτήθηκε από

http://ikee.lib.auth.gr/record/333773/files/Pavlidou_kinhtiki%20anaptyxi_ekfrasi%20niriou.pdf

Ρήγα, Β. (2001). *Η σωματική έκφραση στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο*. Τυπώθητω: Αθήνα.

Στυλιανού, Μ. (2019-2020). *Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής*, Σύμβουλος Νέων Ελληνικών.

Τσιπλητάρης, Α. (2011). *Ψυχοκοινωνιολογία της σχολικής τάξης*. Αθήνα: Εκδόσεις Διάδραση.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Alghafri, A. (2014). The Effects of Integrating Creative and Critical Thinking on Schools Students' Thinking. *International Journal of Social Science and Humanity*, Vol. 4, No. 6.

Dixon, F. A ., Prater, K. A. and Vine, H. M. (2004). Teaching to their thinking: A strategy to meet the critical-thinking needs of gifted students. *Journal for the Education of the Gifted*, vol. 28, no. 4, pp. 56-76.

Cropley, A. J. (2000). Defining and Measuring Creativity: Are Creativity Tests Worth Using. *Roeper Review*, 23 (2), 72-91.

Gloton,R., (1976). Τέχνη στο σχολείο. Εκδόσεις Νικόδημος: Αθήνα.

Hyson, M. (2004). The Emotional Development of Young Children: Building an EmotionCentered Curriculum (2nd ed.). *New York: Teachers College Press*.

Lillard, A. S., Lerner, M. D., Hopkins, E. J., Dore, R. A., Smith, E. D., & Palmquist, C. M. (2013). The impact of pretend play on children’s development: A review of the evidence. *Psychological Bulletin*, 139(1), 1–34

Lightfoot et al. (2014). *Η ανάπτυξη των παιδιών (Μτφ. Μ. Κουλεντιανού)*. Αθήνα: εκδόσεις Gutenberg.

White, R, (2012). The power of play, Child Development. *University of Minnesota and Minnesota Children’s Museum*.